

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2015. Prezenta traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă în niciun fel Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea referințele cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul acestui document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

MAREA CAMERĂ

CAUZA GEORGIA c. RUSIEI (I)

(Cererea nr. 13255/07)

HOTĂRÂRE
(Fond)
[Extrase]

STRASBOURG

3 iulie 2014

Această hotărâre este definitivă, însă poate suferi modificări de formă.

În cauza Georgia c. Rusiei (I),

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reunită în Marea Cameră compusă din:

Josep Casadevall, *Președinte*,
Nicolas Bratza,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Corneliu Bîrsan,
Peer Lorenzen,
Elisabeth Steiner,
Khanlar Hajiyeu,
Päivi Hirvelä,
Luis López Guerra,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Nona Tsotsoria,
Ann Power-Forde,
Zdravka Kalaydjieva
Vincent A. De Gaetano,
André Potocki,
Dmitry Dedov, *judecători*,

și Michael O'Boyle, *Grefier Adjunct*,

După ce au deliberat în camera de consiliu la 13 și 14 iunie 2012, și la 26 martie 2014,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la cea din urmă dată:

PROCEDURA

I. INTRODUCERE

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 13255/07) îndreptată împotriva Federației Ruse, cerere depusă la Curte de Georgia, pe data de 26 martie 2007, în temeiul art. 33 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”). Guvernul georgian („guvernul reclamant”) a fost reprezentat în fața Curții de agentul său, dl Levan Meskhoradze. Guvernul a fost anterior reprezentat în mod succesiv de către foștii săi agenți, dl Besarion Bokhashvili și dl David Tomadze.

2. Guvernul rus („guvernul pârât”) a fost reprezentat de reprezentantul său, dl Georgy Matyushkin. Anterior, guvernul rus a fost reprezentat de fosta sa reprezentantă, dna Veronika Milinchuk.

3. Guvernul reclamant pretinde că statul pârât a permis sau cauzat existența unei practici administrative de arestare, reținere și expulzare colectivă a cetățenilor georgieni de pe teritoriul Federației Ruse în toamna

anului 2006, încălcând astfel articolele 3, 5, 8, 13, 14 și 18 din Convenție, precum și articolele 1 și 2 din Protocolul Nr.1, articolul 4 din Protocolul Nr. 4 și articolul 1 din Protocolul Nr. 7.

II. PROCEDURA DE ADMISIBILITATE ÎN FAȚA CAMEREI

4. Cererea a fost atribuită Secției a Cincea a Curții (art. 52 § 1 din Regulamentul Curții).

5. La 13 aprilie 2007, președintele camerei a decis să comunice cererea guvernului pârât, invitându-l pe acesta din urmă să prezinte observațiile sale cu privire la admisibilitatea capetelor de plângere. După o prelungire a termenului-limită fixat în acest scop, guvernul pârât a prezentat observațiile sale, însoțite de anexe, la 26 decembrie 2007.

6. La 4 ianuarie 2008, guvernul reclamant a fost invitat să-și prezinte observațiile drept răspuns. După o prelungire a termenului-limită fixat în acest scop, acesta a depus observațiile sale, însoțite de anexe, la 5 mai 2008.

7. Guvernul pârât a prezentat observații adăugătoare la 23 septembrie 2008.

8. Având în vedere etapa procedurii, la 25 noiembrie 2008, Curtea a decis să obțină observațiile verbale ale părților privind admisibilitatea cererii. Ea a decis, de asemenea, să invite părțile să răspundă în scris la o listă de întrebări înainte de data audierii.

9. La 18 martie 2009, părțile au depus observațiile lor scrise la întrebările Curții.

10. La 30 iunie 2009, după o audiere privind întrebările asupra admisibilității (art. 54 § 3 din Regulament) care a avut loc la 16 aprilie 2009, o cameră a Secției a Cincea, compusă din următorii judecători: Peer Lorenzen, Președinte, Rait Maruste, Karel Jungwiert, Anatoly Kovler, Renate Jaeger, Mark Villiger și Nona Tsotsoria, precum și Claudia Westerdiek, Grefier de Secție, a declarat cererea inadmisibilă.

III. PROCEDURA ASUPRA FONDULUI ÎN FAȚA MARIII CAMERE

11. La 15 decembrie 2009, camera s-a desesizat în favoarea Marii Camere, fără ca vreo parte să se fi opus acestui lucru (art. 30 din Convenție și art. 72 din Regulament).

12. La 8 ianuarie 2010, componența Marii Camere a fost determinată în conformitate cu prevederile art. 26 §§ 4 și 5 din Convenție și art. 24 din Regulamentul Curții în felul următor: Jean-Paul Costa, Președinte, Christos Rozakis, Nicolas Bratza, Peer Lorenzen, Françoise Tulkens, Josep Casadevall, Karel Jungwiert, Rait Maruste, Anatoly Kovler, Renate Jaeger, Mark Villiger, Isabelle Berro-Lefèvre, Luis López Guerra, Mirjana Lazarova Trajkovska, Nona Tsotsoria, Ann Power și Zdravka Kalaydjieva, judecători, și Michael O'Boyle, Grefier Adjunct al Curții. La 3 noiembrie

2011, Jean-Paul Costa și-a încheiat mandatul de președinte al Curții. El a fost succedat de Nicolas Bratza care, începând cu această dată, a preluat funcția de președinte al Marii Camere în cauza de față (art. 9 § 2 din Regulament). La 31 octombrie 2012, Nicolas Bratza și-a încheiat mandatul de președinte al Curții. Începând cu această dată, vice-președintele Curții, Josep Casadevall, a preluat funcția de președinte al Marii Camere în cauza de față. Nicolas Bratza a continuat să examineze cauza după expirarea mandatului, în virtutea art. 23 § 3 din Convenție și art. 24 § 4 din Regulament. Noua componență a Marii Camere la 26 martie 2014, data adoptării prezentei hotărâri, figurează mai sus, la începutul textului.

13. Pentru a clarifica anumite aspecte privind, în special, condițiile de arest, de detenție și de expulzare a cetățenilor georgieni, Curtea a decis să obțină probe suplimentare în cadrul unei audieri, în conformitate cu art. 38 din Convenție și cu art. A1 din anexa la Regulament. Pentru aceasta, Curtea a desemnat un complet de judecată format din cinci judecători ai Marii Camere: Josep Casadevall, Anatoly Kovler, Mark Villiger, Isabelle Berro-Lefèvre și Nona Tsotsoria.

14. La 28 iunie 2010, președintele Marii Camere a invitat părțile să prezinte fiecare o listă cu martori (cel mult zece) pe care îi vroia audiați de către completul de judecată. El a invitat, de asemenea, cinci martori suplimentari aleși de Curte. Guvernul reclamant a prezentat lista sa cu martori pe 11 august 2010 iar guvernul pârât, la 14 august 2010.

15. Între 31 ianuarie și 4 februarie 2011, completul de judecată a Marii Camere a audiat martori în cadrul unei ședințe închise, în prezența reprezentanților părților, la Palatul drepturilor omului din Strasbourg.

16. Completul de judecată a audiat în total douăzeci și unu de martori, dintre care nouă propuși de guvernul reclamant, zece de guvernul pârât și doi aleși de Curte.

17. Lista martorilor care s-au prezentat în fața completului de judecată, precum și rezumatul depozițiilor lor, sunt anexate la prezenta hotărâre. Textul integral (*verbatim record*) al depozițiilor martorilor în fața completului de judecată a fost, de asemenea, redactat de grefa Curții și inclus în dosarul prezentei cauze.

18. Prin scrisori din 28 iunie 2010 și 8 martie 2011, președintele a invitat guvernul pârât să prezinte documente suplimentare în fața Curții; acesta a răspuns la 14 august 2010 și, respectiv, la 15 aprilie 2011.

19. La 18 iulie 2011, președintele a invitat părțile să prezinte observații cu privire la fondul cauzei, precum și la textul integral al depozițiilor martorilor care le fusese expediat anterior (art. 58 § 1 din Regulament și art. A8 § 3 din anexa la Regulament), până la 30 noiembrie 2011 cel târziu. Observațiile părților au parvenit la Curte pe această dată.

20. La 13 iunie 2012, la Palatul drepturilor omului, a avut loc o audiere publică cu privire la fondul cauzei (art. 58 § 2 din Regulament).

S-au prezentat:

(a) *pentru guvernul reclamant*

Dna T. BURJALIANI, Prim Vice-Ministru al Justiției,
Dl L. MESKHORADZE, *agent*,
Dna K. TSKHOMELIDZE,
Dna M. VASHAKIDZE
Dna N. ABRAMISHVILI, *consilieri*;

(b) *pentru guvernul pârât*

Dl G. MATYUSHKIN, Vice-Ministru al Justiției, *reprezentant*,
Dna N. ZYABKINA, *prim adjunct al reprezentantului*,
Dna A. ZEMSKOVA,
Dna I. KORIEVA
Dl Y. PETUKHOV
Dna G. KHOKHRINA
Dna Y. TSIMBALOVA,
Dl E. SHIPITSYN, *consilieri*.

Curtea a audiat declarațiile dnei Burjaliani și dlui Matyushkin.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

21. Faptele cauzei pot fi rezumate în felul următor.

A. Prezentare generală

22. Având în vedere toate elementele prezentate în fața Curții, rezultă că la finele verii 2006 tensiunile politice dintre Federația Rusă și Georgia și-au atins apogeul odată cu arestarea, la 27 septembrie 2006, a patru ofițeri ruși la Tbilisi, și suspendarea, la 3 octombrie 2006, de către Federația Rusă, a tuturor legăturilor aeriene, maritime, feroviare, poștale și financiare cu Georgia. Presa internațională a relatat despre expulzarea cetățenilor georgieni de către Federația Rusă începând cu sfârșitul lunii septembrie 2006, aceste relatări fiind apoi retransmise de către diverse organizații internaționale guvernamentale și non-guvernamentale (a se vedea, inter alia, raportul din 22 ianuarie 2007 al Comisiei de monitorizare a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) „Actualele tensiuni dintre Georgia și Rusia”, AS/Mon(2006)40 rev.; raportul din octombrie 2007 al Human Rights Watch (HRW) „Singled Out. Russia’s detention and

expulsion of Georgians”, Volumul 19 Nr. 5 (D), și raportul din aprilie 2007 al Federației Internaționale a Drepturilor Omului (FIDH) „Migranții în Rusia”, nr. 472).

23. S-a constatat că pe durata perioadei în cauză (de la sfârșitul lunii septembrie 2006 până la sfârșitul lunii ianuarie 2007) cetățeni georgieni au fost arestați, reținuți iar mai apoi expulzați de pe teritoriul Federației Ruse.

24. Potrivit guvernului reclamant, aceste acțiuni nu erau altceva decât represalii, ca urmare a arestării ofițerilor ruși la Tbilisi iar expulzarea cetățenilor georgieni nu a fost legată de caracterului legal sau ilegal al aflării lor pe teritoriul Federației Ruse, ci pur și simplu de faptul că aceștia erau georgieni.

25. Guvernul pârât consideră că nu există nicio legătura între faptele expuse de guvernul reclamant în cererea sa și evenimentele legate de arestarea celor patru ofițeri ruși la Tbilisi. Potrivit lui, autoritățile rusești nu au adoptat nicio măsură de ripostă împotriva cetățenilor georgieni, ci pur și simplu au continuat să aplice legislația privind prevenirea imigrării ilegale în conformitate cu prevederile Convenției și obligațiile internaționale ale Federației Ruse.

26. Părțile prezintă statistici divergente în ceea ce privește numărul cetățenilor georgieni expulzați pe durata acestei perioade.

27. Și anume, guvernul reclamant susține că între sfârșitul lunii septembrie 2006 și sfârșitul lunii ianuarie 2007, au fost emise 4634 de ordine de expulzare a cetățenilor georgieni, dintre care 2380 au fost reținuți și expulzați forțat, iar restul 2254 au părăsit țara prin mijloace proprii. El precizează că din octombrie 2006 până în ianuarie 2007 numărul expulzărilor cetățenilor georgieni a suferit o creștere flagrantă, trecând de la 80-100 persoane pe lună între iulie și septembrie 2006, la aproximativ 700-800 persoane pe lună din octombrie 2006 până în ianuarie 2007. La audierea martorilor, dl Pataridze, Consulul Georgiei în Federația Rusă la momentul faptelor, a declarat că începând cu sfârșitul lunii septembrie 2006 Consulatul georgian de la Moscova a fost inundat de apeluri telefonice, de cereri de asistență din partea membrilor familiilor persoanelor reținute și că zilnic între 200 și 300 de cetățeni georgieni veneau la Consulat. El a susținut, de asemenea, că a existat o creștere a numărului documentelor de călătorie (necesare expulzării cetățenilor georgieni) emise pe durata acestei perioade, trecând de la 10-15 documente, în mediu, pe zi, la 150 pe zi...

28. Guvernul pârât, care susține că dispune doar de statistici anuale sau semestriale, afirmă că în 2006, au fost emise 4022 de ordine de expulzare administrativă a cetățenilor georgieni, ceea ce reprezintă o creștere de 39,7% în raport cu 2005. Cu toate acestea, cel mai mare număr de ordine de expulzare administrativă în decursul aceluși an a fost emis împotriva cetățenilor Uzbekistanului (6089), fiind urmat de cel al cetățenilor tadjici (4960) și al cetățenilor georgieni (4022), care, de fapt, erau tocmai pe locul trei. Între 1 octombrie 2006 și 1 aprilie 2007, 2862 de cetățeni georgieni ar

fi fost supuși deciziilor de expulzare. El indică, de asemenea, că în decursul lunii octombrie 2006, patru avioane afretate de Federația Rusă au transportat în total 445 cetățeni georgieni de la Moscova la Tbilisi și că, la sfârșitul lui octombrie și începutul lui decembrie 2006, două avioane afretate de Georgia au transportat 220 de cetățeni georgieni de la Moscova la Tbilisi. La audierea martorilor, dl Shevchenko, care, la momentul faptelor, era șeful adjunct al departamentului de control al imigrării al serviciului federal al migrării, a precizat că zborul din data de 6 octombrie 2006 a fost efectuat de un avion de tip cargo al ministrului situațiilor excepționale (IL 76), cel din data de 10, 11 și 17 octombrie 2006 de un avion de linie rusesc (IL 62 M), iar pe 28 octombrie și 6 decembrie 2006 de avioane de linie georgiene...

29. Cât privește organizațiile internaționale guvernamentale și non-guvernamentale, acestea reiau parțial cifrele puse la dispoziție de guvernul reclamant (a se vedea, inter alia, raportul Comitetului de monitorizare al Adunării Parlamentare al Consiliului Europei - raportul APCE, § 56). La rândul său, Human Rights Watch (HRW), de asemenea, face trimitere în raportul său la o notă informativă din data de 1 noiembrie 2006 a Serviciului Federal al Migrării al Federației Ruse (raportul HRW, p.37). Potrivit HRW, aceasta notă arată că între 29 septembrie și 1 noiembrie 2006 au fost emise 2681 de ordine de expulzare a cetățenilor georgieni și 1194 cetățeni georgieni au fost expulzați. Cât privește Federația Internațională a Drepturilor Omului (FIDH), aceasta vorbește în raportul său despre „mii de arestări [a cetățenilor georgieni], sute de rețineri și expulzări în Georgia” după incidentul de la 27 septembrie 2006 (raportul FIDH, p.23).

B. Pretinsa existență a unei politici de expulzare vizând, în mod special, cetățenii georgieni

1. Instrucțiuni și circulare

30. În sprijinul afirmațiilor sale, guvernul reclamant a prezentat o serie de documente emise de departamentul central al afacerilor interne (GUV) din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad, precum și de serviciul federal al migrației al Federației Ruse. Acestea se referă la două circulare: circulara – приказ – nr. 0215 din 30 septembrie 2006 emisă de departamentul central al afacerilor interne (GUV) din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad și circulara – указание – nr. 849 din 29 septembrie 2006 emisă de ministrul de interne al Federației Ruse.

31. Iată care sunt aceste documente:

i. Trei instrucțiuni din 2 și 3 octombrie 2006 emise de departamentul central al afacerilor interne (GUV) din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad:

(a) Prima instrucțiune din 2 octombrie 2006 (nr. 122721/08), expediată de dl V.J. Piotrovskiy, șef interimar al departamentului central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad, general de poliție la momentul faptelor, către șefii de divizie ai acestui departament, este intitulată „pentru ameliorarea eficienței implementării circularei nr. 0215 din 30.09.2006 a departamentului central al afacerilor interne (GUVĐ) (§§ 6.1, 6.2 și 7)” și ordonă

„1. în perioada 2.10. - 4.10.2006, în colaborare cu departamentele teritoriale ale Serviciului Federal al Migrării din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad și efectivul tuturor unităților, să se ia măsuri pe scară largă pentru a identifica cât mai mulți cetățeni (*граждане*) ai Republicii Georgia care se află în mod ilegal pe teritoriul Rusiei și să fie expulzați”;

„2. să se „inițieze” (*Инициировать*) în fața instanțelor care examinează cazurile de încălcare a regulilor de ședere a cetățenilor străini adoptarea deciziilor de expulzare doar a categoriei de cetățeni sus-menționați plasându-i în detenție în centrul de primire și detenție al departamentului central al afacerilor interne ((GUVĐ). Implementarea acestor măsuri este aprobată de departamentul Serviciului Federal al Migrării din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad (UFMS), iar adoptarea deciziilor este coordonată cu tribunalul din Sankt Petersburg și tribunalul regiunii Leningrad;” (această instrucțiune figurează, de asemenea, în anexa la raportul APCE, raportul HRW și este menționată în raportul FIDH, p. 26 b) în fine).

(b) A doua instrucțiune din 2 octombrie 2006 (nr. 122721/13) și a treia (nr. 122721/17) din 3 octombrie 2006 o completează pe prima. A doua, adresată de dl S.N. Storozhenko, șeful unei divizii din departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad la momentul faptelor, șefilor de poliție ai districtului serviciului de luptă împotriva crimei economice și ai serviciului de transport din Sankt Petersburg, se referă, în egală măsură, la circulara nr. 0215. A treia, adresată de dl V.D. Koudriavtsev, șeful interimar al poliției din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad la momentul faptelor, șefilor de poliție de district, ordonă autorităților competente să prezinte zilnic rapoarte asupra numărului de cetățeni georgieni reținuți pentru „infracțiuni administrative ... și încălcarea regulilor privind înregistrarea adresei de domiciliu”;

ii. Un ordin din data de 2 octombrie 2006 (nr. 122721/11) al dlui M. Koudriavtsev, șeful interimar al poliției din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad la momentul faptelor, cu referire la implementarea paragrafului 3 din circulara nr. 0215;

iii. O notă de informare din 18 octombrie 2006 eliberată de serviciul federal al migrării privind implementarea circularei nr. 849 din 29 septembrie 2006 a ministerului de interne al Federației Ruse, ce indică măsurile întreprinse pentru a consolida controlul legalității șederii cetățenilor georgieni pe teritoriul Federației Ruse, și anume: controlul

angajatorilor ce recrutează cetățeni georgieni, controlul cetățenilor georgieni care au comis contravenții prevăzute în articolele 18.8-18.11 din codul contravențiilor administrative, suspendarea eliberării unor anumite documente pentru cetățenii georgieni (dobândirea cetățeniei ruse, certificatele de înregistrare, permiselor de ședere temporară și permanentă) și verificarea legalității eliberării acestor documente (această notă informativă figurează și în anexa la raportul HRW).

32. Guvernul pârât susține că toate aceste instrucțiuni, ordinul și nota de informare au fost falsificate și contestă conținutul pretins de guvernul reclamant al celor două circulare nr. 215 și nr. 849, la care se referă aceste documente. Cu toate acestea, el confirmă existența acestor două circulare, dar susține că acestea nu pot fi prezentate în fața Curții deoarece sunt clasificate drept „secret de stat”. În timpul audierii martorilor, dl Nikishkin, șeful adjunct al departamentului juridic din cadrul ministerului afacerilor interne de la Moscova la momentul faptelor, a confirmat că instrucțiunea din 2 octombrie 2006 (nr. 122721/08) (paragraful 31 de mai sus) presupusă a fi fost emisă de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad era un fals și că ambele circulare, nr. 0215 și nr. 849 (aceasta din urmă fiind de fapt o telegramă), erau clasate „secret de stat” și că acestea conțineau o trimitere la diferite grupări criminale naționale, și nu o trimitere selectivă la cetățeni georgieni. Ele nu puteau fi divulgate, acest lucru fiind interzis de legislația Rusiei ...

33. În raportul său anual din 2006, dl V.P. Lukin, Comisar pentru drepturile omului al Federației Ruse (ombudsman rus) la momentul faptelor, publică textul integral al instrucțiunii din 2 octombrie 2006 (nr. 122721/08), în care numele dlui M. Piotrovskiy apare în calitate de semnatar. Comisarul susține că instrucțiunea i-a fost trimisă de militanții pentru drepturile omului din Sankt Petersburg și că aceasta a fost publicată în presa locală. Iată comentariul lui: „pentru a spune lucrurilor pe nume, acest document fără precedent arată că un ofițer de poliție de rang înalt a făcut un aranjament cu autoritățile judiciare în scopul obținerii unor decizii nejustificate privind persoane - încă neidentificate - care nu au respectat procedurile de înregistrare temporară, fără a ține cont de circumstanțele specifice ale fiecăreia dintre ele, doar pentru că aceste persoane erau cetățeni georgieni.” În continuare el afirmă că i-a cerut Procurorului General al Federației Ruse să verifice autenticitatea acestui document și, în cazul veridicității acestuia, „să ia măsuri corespunzătoare pentru a trage la răspundere vinovații și să anuleze instrucțiunile vădit ilegale din acest document” (raportul anual din 2006 al Comisarului pentru drepturile omului al Federației Ruse, punctul 7 „Inter-ethnic relations and human rights”).

34. În scrisoarea sa de răspuns din data de 8 decembrie 2006, dl A.E. Buksman, Procurorul General adjunct al Federației Ruse la momentul faptelor, a afirmat că „s-a stabilit că autoritățile responsabile de aplicarea legii din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad iau în mod regulat măsuri

destinate reperării străinilor cu ședere ilegală la Sankt Petersburg și în regiunea Leningrad. Aceste măsuri sunt întreprinse în conformitate cu articolele din codul de procedură penală rus, cu legea federală rusă privind „desfășurarea anchetei” (*Об оперативно-розыскной деятельности РФ*) și cu circularele administrative, inclusiv cele cu privire la secretul de Stat. În decursul acestui an, 1069 străini au fost trimiși din Sankt Petersburg în țara lor de origine; 131 dintre ei aveau cetățenie georgiană. Nu au existat cazuri de abuz de putere din partea ofițerilor de miliție.”

35. În raportul său, Comisarul califică răspunsul Procurorului General adjunct în felul următor: „în cea mai pură tradiție birocratică, documentul primit nu a răspuns la niciuna din întrebările Comisarului. În schimb, „răspunsul” Procurorului General adjunct conținea o scurtă enumerare a succeselor forțelor de ordine din Sankt Petersburg și, făcând trimitere la circularele administrative clasate „secret”, a confirmat că nu existau dovezi cu privire la existența abuzurilor de putere din partea funcționarilor acestui serviciu. Întrebarea dacă diviziunile aparținând departamentului afacerilor interne din Sankt-Peterburg și regiunea Leningrad au executat sau nu instrucțiunile vădit ilegale ale superiorilor lor, rămâne fără răspuns.”

2. Cererile de colectare a informațiilor trimise la diferite școli și răspunsurile autorităților rusești

36. Guvernul reclamant a prezentat, de asemenea, două scrisori din partea departamentelor afacerilor interne din două districte din Moscova - Taganskiy (șef la momentul faptelor: dl G.S. Zakharov) și Zapadniy (șef adjunct la momentul faptelor: dl A.V. Komarov) - expediate pe 2 și 3 octombrie 2006 în școli pentru a identifica elevi de naționalitate georgiană cu scopul, printre altele, de a „asigura ordinea publică și respectarea legii, de a preîntâmpina actele teroriste și tensiunile dintre copiii ce locuiesc la Moscova și copiii de naționalitate (*национальность*) georgiană” (scrisoare din partea dlui Zakharov). Într-o scrisoare din 4 octombrie 2006, directorul uneia din aceste instituții la momentul faptelor (dl Engels) a indicat că nu existau registre de catalogare a copiilor în funcție de naționalitatea lor (scrisorile din partea dlui Zakharov și dlui Engels figurează și în anexa la rapoartele APCE și HRW). Expedierea acestor cereri de colectare a informațiilor a fost pe larg comentată în mass-media rusă.

37. Guvernul pârât nu contestă existența acestor scrisori și admite chiar faptul că alte două cereri de același tip au fost adresate diferitor școli la începutul lunii octombrie 2006 de către șefa departamentului afacerilor interne al districtului Butyrskiy din Moscova (dna N.V. Markova la momentul faptelor), pe motiv că dânsa vroia să identifice cazuri de mituire a școlilor de către imigranți ilegali, și șefa departamentului minorilor al districtului Togliatti din regiunea Samara (dna S.V. Volkova la momentul faptelor), pe motiv că dânsa vroia să identifice cazuri de trai a copiilor în condiții insalubre. Guvernul pârât susține că investigațiile ulterioare au

demonstrat că nicio instrucțiune de asemenea fel nu a fost emisă de ministerul afacerilor interne. Cu toate acestea, funcționarii care au dat dovadă de exces de zel au fost, ulterior, sancționați în mod corespunzător pentru acțiunile lor ilegale. Documentele prezentate de guvernul pârât arată că funcționarii în cauză au fost muștrați (*выговор*), retrogradați și supuși măsurilor disciplinare. La audierea martorilor, dna Kulagina, inspector în cadrul departamentului pentru organizarea activităților ofițerilor de poliție de district și ale ofițerilor de supraveghere de district privind minorii, divizia centrală a internelor, regiunea Samara la momentul faptelor, și dl Shabas, șef adjunct al departamentului de interne, districtul administrativ Nord-Est, Moscova la momentul faptelor, au confirmat aceste informații și au adus explicații cu privire la desfășurarea investigațiilor oficiale și sancțiunile impuse, printre alții dnei Volkova și dnei Markova...

38. Guvernul pârât prezintă, de asemenea, o scrisoare din data de 5 decembrie 2006 adresată de Procurorul General adjunct al Rusiei tuturor procurorilor, în care se subliniază faptul că diferite directorate ale afacerilor interne au comis acțiuni ilegale față de cetățenii Comunității Statelor Independente (CSI). El s-a referit, printre altele, la cererile nejustificate trimise în școli cu scopul de a identifica elevi de naționalitate georgiană și, în încheiere, a îndemnat toți procurorii să consolideze controlul activității acestor departamente pentru a garanta respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor CSI.

3. Poziția diferitor organizații internaționale guvernamentale și non-guvernamentale

39. Cât privește organizațiile internaționale guvernamentale și non-guvernamentale, acestea impută existența unei acțiuni coordonate dintre autoritățile administrative și cele judiciare, făcând, în mod special, trimitere la instrucțiunea din 2 octombrie 2006 (nr. 122721/08) și la circulara nr. 0215 a departamentului central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad, din 30 septembrie 2006 (raportul APCE, §§ 55 și 71, raportul HRW, § 37, și raportul FIDH, pp. 26 și 27). La audierea martorilor, dl Eörsi, raportor al comisiei de monitorizare a APCE la momentul faptelor, a considerat că expulzarea unui număr atât de mare de cetățeni georgieni într-un răstimp atât de scurt nu putea să aibă loc fără cunoștința și fără instrucțiunile unor persoane destul de sus-poziționate din rândul autorităților rusești.

40. În plus, FIDH menționează că „organizațiile pentru drepturile omului și pentru protecția refugiaților prezente în Rusia consideră că o campanie desfășurată într-un mod atât de ostentativ pe întreg teritoriul rus nu putea fi inițiată decât dintr-un ordin scris transmis de ierarhia Ministerului de Interne. Și dacă înalții responsabili ai Serviciului Federal al Migrării și ai Ministerului de Interne au dezmințit faptul că ar fi dat ordine represive explicite vizând georgienii, numeroși colaboratori ai rețelei

„Migrare și drept” a organizației rusești non-guvernamentale pentru drepturile omului „Memorial” au văzut în departamentele regionale sau locale ale poliției [instrucțiuni] scrise ce conțineau toate elementele prezente în campanie. Cazul [circulării secrete a departamentului central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad], precum și scrisorile trimise în școlile Moscovei (a se vedea paragrafele 36 și 37 de mai sus) nu pot fi considerate ca fiind cazuri izolate” (reportul FIDH, pp. 28-29; pentru cererile de colectare a informațiilor adresate școlilor, a se vedea, de asemenea, raportul APCE, anexa V, și raportul HRW, p.37).

C. Desfășurarea evenimentelor litigioase potrivit afirmațiilor martorilor

1. Situația cetățenilor georgieni în baza regulilor cu privire la imigrare în Federația Rusă

41. Părțile nu sunt de acord în privința faptului dacă cetățenii georgieni expulzați au respectat sau nu regulile de imigrare în Federația Rusă în decursul perioadei în cauză. Mai multe organizații internaționale guvernamentale și non-guvernamentale au evidențiat complexitatea acestor reguli (paragraful 76 de mai jos).

42. Cât privește martorii georgieni care au depus mărturii în cadrul audierii, chiar dacă situația lor juridică în Federația Rusă pare deseori confuză, Curtea notează că majoritatea lor se aflau, în mod oficial, ilegal în Federația Rusă - unii de mai mulți ani - din diverse motive (de ex. lipsa permisului de muncă, vizei sau a certificatului de înregistrare, deseori emise în mod fraudulos de numeroasele agenții private care operează pe scară destul de largă în Federația Rusă). Ei au declarat că documentele lor au fost într-adevăr verificate de câteva ori în trecut, aceste verificări soldându-se uneori cu plata unei sume de bani, însă era prima oară când au fost arestați și expulzați forțat de pe teritoriul Rusiei.

43. Dl Pataridze, Consulul Georgiei în Rusia la momentul faptelor, a declarat că procedurile oficiale au fost greu de realizat în practică și că mulți cetățeni străini, inclusiv georgieni, au fost înșelați de agenții private, multe dintre care au acționat de o manieră ilegală, eliberând chiar certificate de înregistrare false. El a adăugat că, în Federația Rusă, apelarea la agenții private, care își fac publicitate în toate locurile publice din orașele mari, este un lucru curent ...

44. Dl Azarov, șeful adjunct al departamentului de control al imigrării al serviciului federal de migrare, Moscova la momentul faptelor, și dl Kondratyev, inspectorul diviziei pentru măsuri de „checkout” nr. 2 din cadrul aceluiași departament la momentul faptelor, au evidențiat că doar autoritățile oficiale erau abilitate să elibereze aceste documente și că acestea publicau în mod regulat informațiile pertinente adresate cetățenilor străini;

ei au confirmat existența acestor agenții private, însă au subliniat că activitatea lor era deseori ilegală și constituia obiectul urmăririlor penale, fără a oferi exemple concrete ...

2. Arestarea, detenția și expulzarea cetățenilor georgieni

45. În urma audierii martorilor, desfășurarea evenimentelor litigioase poate fi rezumată în felul următor: au fost efectuate controale de identitate ale cetățenilor georgieni pe stradă, la pieți și alte locuri de muncă, precum și la domiciliul lor. Aceștia au fost mai apoi arestați și duși la comisariate de poliție. După o perioadă de detenție în comisariatele de poliție (variind între câteva ore și câteva zile), ei au fost grupați și duși cu autobuzul în instanțe, care, în urma unor proceduri sumare, au impus sancțiuni administrative și au adoptat decizii de expulzare administrativă de pe teritoriul rus pe numele lor. Ulterior, după ce au fost uneori supuși unei vizite medicale însoțite de efectuarea unui test sangvin, ei au fost duși în centre de detenție pentru străini unde au fost deținuți pentru durate variabile (între două și paisprezece zile, potrivit declarațiilor martorilor), apoi aceștia au fost duși cu autobuzul la diferite aeroporturi din Moscova și expulzați în Georgia cu avionul. E de menționat faptul că unii dintre cetățenii georgieni împotriva cărora au fost pronunțate decizii de expulzare, au părăsit teritoriul Federației Ruse prin propriile mijloace.

a. Condițiile de arestare

46. Martorii georgieni au declarat că au fost arestați de ofițerii de poliție rusă sub pretextul că actele lor de identitate nu erau în ordine. Ei au fost de multe ori în imposibilitatea de a-și lua lucrurile personale sau de a-și informa rudele. La întrebarea cu privire la motivul arestării lor, li s-a spus că au fost arestați pentru că erau georgieni și că exista un ordin de sus de expulzare a cetățenilor georgieni...

47. Dl Azarov, șeful adjunct al departamentului de control al imigrării al serviciului federal de migrare, Moscova la momentul faptelor, și dl Kondratyev, inspectorul diviziei pentru măsuri de „checkout” nr. 2 din cadrul aceluiași departament la momentul faptelor, au declarat că departamentele lor au efectuat, în baza informației primite, controale de identitate ale cetățenilor sau angajaților străini suspectați de încălcarea regulilor de emigrare în Federația Rusă.

b. Procedurile în fața instanțelor

48. Martorii georgieni au declarat cu toții că procedura din fața instanțelor a fost foarte de sumară. Deseori aceștia nici nu realizase că au fost aduși în fața unei instanțe ... În timp ce unii dintre ei au evocat o întrevedere de cinci minute în mediu și în lipsa unei examinări reale a faptelor cauzei ..., alții au afirmat că nu au fost admiși în sala de audiere și

că au așteptat în coridor, sau chiar în autobuzele care i-au adus ..., împreună cu alți georgieni (numărul lor variind între 15 și 150). Ei au declarat că li s-a ordonat deseori să semneze deciziile instanțelor fără să fi avut posibilitatea să citească conținutul sau să obțină o copie a deciziei. Ei nu au putut să beneficieze de serviciile unui translator sau avocat... De regulă, atât judecătorii cât și ofițerii de poliție îi convingeau să nu depună apel, spunându-le că există un ordin de expulzare a cetățenilor georgieni. Oricum, ei erau atât de stresați de ideea de a mai rămâne în detenție și dornici să se întoarcă în Georgia, încât ar fi semnat „orice”. La întrebarea privind motivul expulzării lor, li s-a spus că erau expulzați pentru că erau georgieni și că trebuiau să-i adreseze această întrebare președintelui lor, dlui Saakashvili.

49. Dl Pataridze, Consulul Georgiei în Federația Rusă la momentul faptelor, a declarat că ofițerii de poliție ruși i-ar fi spus în privat că apelurile ar fi fost lipsite de sens, deoarece decizia de expulzare a georgienilor din Federația Rusă era una politică...

50. Dl Kondratyev, inspectorul diviziei pentru măsuri de „checkout” nr. 2, departamentul controlului de imigrare, serviciul federal de migrare, Moscova la momentul faptelor, a descris procedurile în fața instanțelor în felul următor: pârâțul era prezentat în fața unui judecător care îi comunica care sunt drepturile și obligațiile acestuia, îl întreba dacă dorea prezența unui translator sau avocat, și dacă da, se ținea cont de cererea acestuia; apoi judecătorul îi adresa pârâțului întrebări cu privire la situația sa specifică, părăsea sala și revenea cu decizia. Dacă era o decizie de expulzare, pârâțul primea o copie și era dus la centrul de detenție pentru străini în vederea expulzării acestuia sau acesteia. El sau ea dispunea, din acel moment, de zece zile pentru a depune apel, chiar și după expulzarea sa din Federația Rusă, iar acest termen-limită putea fi prelungit...

51. Dl Manerkin, șeful departamentului de supraveghere a executării legislației federale, biroul Procurorului, Moscova, la momentul faptelor, a explicat că la momentul faptelor departamentul său a identificat ilegalități de natură procedurală în special privind modul în care serviciul federal de migrare a întocmit procesele verbale împotriva cetățenilor străini din mai multe țări. Aceste constatări au dus, în 22 de cazuri, la anularea deciziilor de expulzare în cauză. El a adăugat că Procurorul General responsabil de regiunea Moscova le-a cerut tuturor departamentelor să asigure respectarea în mod corespunzător a drepturilor tuturor cetățenilor străini. Potrivit lui, nu a existat nicio instrucțiune de restricționare a drepturilor cetățenilor georgieni, deoarece acest lucru ar fi fost contrar legii, și chiar o infracțiune conform dreptului rus.

c. Condițiile de detenție

52. Martorii georgieni au vorbit despre „suprapopulare”, condiții de detenție „insuportabile” și „inumane” și de condiții de igienă deplorabile. Ei

au declarat că majoritatea colegilor lor deținuți erau cetățeni georgieni, chiar dacă uneori se întâlneau și unu sau doi deținuți de altă naționalitate.

53. Ei au precizat că în timpul detenției lor în comisariatele de poliție, celulele, numite „cuști de maimuțe”, erau înghesuite și suprapopulate, că bărbații și femeile erau uneori deținuți împreună și că nu aveau posibilitatea să se așeze...

54. Ei au subliniat că celulele din centrele de detenție pentru străini, erau în egală măsură aglomerate: descrierea mărimii celulelor variază între 40 și 50 m² pentru 100 de deținuți, între 22 și 25 m² pentru 23 de deținuți cu 10 paturi ..., 6 x 8 pași („footsteps”) pentru 30 deținuți cu 6 paturi ... Alți martori au vorbit despre celule minuscule cu 7 sau 8 deținuți ... sau 45 de deținuți și 6 paturi ... Paturile nu erau decât niște bare simple de fier sau saltele foarte subțiri fără nicio acoperitură. Deținuții se rânduiau cu somnul. O găleată le servea drept veceu și nu era separată de restul celulelor. Apa și mâncarea erau de proastă calitate.

55. Dl Pataridze, Consulul Georgiei în Federația Rusă la momentul faptelor, a declarat că el însuși împreună cu echipa sa au vizitat mai bine de o duzină de centre de detenție în diferite regiuni ale Federației Ruse, inclusiv din Sankt Petersburg și Moscova. El a confirmat că majoritatea deținuților din acele centre erau cetățeni georgieni, că celulele erau suprapopulate, condițiile de detenție foarte dificile, igiena deplorabilă, și că erau prea puține paturi și saltele. Doar centrul de detenție nr. 1 din Moscova (centrul model arătat jurnaliștilor) oferea niște condiții mai bune de detenție, deși și acesta era suprapopulat ...

56. Dl Azarov, șeful adjunct al departamentului de control al imigrării, serviciului federal de migrare, Moscova la momentul faptelor, a declarat că era responsabil de opt centre de detenție în Moscova și că le-a vizitat pe toate: condițiile de detenție din aceste centre erau aceleași pentru toți străinii, și anume celule mari de aproximativ 50 m², cu paturi, veceuri separate, apă de la robinet și mese calde servite de trei ori pe zi ... Alți martori ruși au afirmat că nu a existat nicio plângere nici din partea Consulului Georgiei, nici din partea cetățenilor georgieni cu privire la condițiile de detenție.

d. Condițiile de expulzare

57. Martorii georgieni au declarat că au fost transportați cu autobuzul împreună cu alți cetățeni georgieni, însoțiți de forțele speciale ale poliției ruse (OMON) la diferite aeroporturi din Moscova de unde au fost expulzați cu avionul la Tbilisi. Ei au afirmat că au fost umiliți de ofițerii OMON, și anume fiind nevoiți să plătească în autobuz înainte de a li se permite să-și satisfacă nevoile sau să fumeze sau să-și ia lucrurile personale ..., și, ulterior, fiind obligați să meargă sau să alerge cu mâinile la spate în direcția avionului prin coridoare umane formate de ofițeri OMON. Primii cetățeni georgieni expulzați au fost transportați într-un avion de tip cargo (pe 6

octombrie 2006), iar următorii în avioane de linie (pe 10, 11 și 17 octombrie 2006). În timp ce condițiile de transport în avionul de linie erau acceptabile, cele din avionul de tip cargo erau foarte rudimentare: martorii georgieni au declarat că erau două rânduri de bănci pe care erau așezate femeile și copiii (aproximativ douăzeci), bărbații erau așezați pe jos sau trebuiau să stea în picioare, și că era un fel de cadă care servea drept veceu și circula printre rânduri. Numărul estimativ al pasagerilor georgieni în avioane varia între 80 și 150.

58. Dl Kondratyev, inspectorul diviziei pentru măsuri de „checkout” nr.2, departamentul de control al emigrării, serviciul federal al migrării, Moscova, la momentul faptelor, a declarat că avioanele de tip cargo seamănă cu avioanele de linie cu o mică diferență de confort: în orice caz acestea erau echipate cu banchete sau bănci cu centuri de siguranță, la bord se servea apă și mâncare, și erau veceuri fixate de sol. El însuși a însoțit zborul avionului de tip cargo din 6 octombrie 2006, și a explicat că zborul a durat în jur de trei ore, că la bord se aflau aproximativ 150 de pasageri și că aceștia nu s-au plâns niciodată de condițiile de transport, ci din contra le-au mulțumit membrilor departamentului său la sosirea la Tbilisi. La întoarcere, același avion a îmbarcat cetățeni ruși din Georgia spre Federația Rusă.

59. Dl Azarov, șeful adjunct al departamentului de control al imigrării, serviciului federal de migrare, Moscova la momentul faptelor, a fost prezent la aeroporturile Zhukovskoe și Domodedovo și a urcat la bordul a două avioane ce transportau cetățeni georgieni expulzați în Georgia. El a precizat că avioanele erau echipate cu banchete și bănci, și că la bord se servea apă și biscuiți uscați.

60. Dl Shevchenko, șeful adjunct al departamentului de control al imigrării al serviciului federal al migrării la momentul faptelor, a declarat că a fost prezent la aeroport atunci când cetățenii georgieni au fost expulzați și a subliniat că nu au existat restricții cu privire la bagaje; din contra, aceștia aveau cu ei lucrurile lor personale, iar reprezentanții mass-media erau prezenți. Ulterior, într-o scrisoare de mulțumire adresată de Consulul Georgiei directorului serviciului federal de migrare din orașul Derbent (Daghestan), cel dintâi ar fi felicitat autoritățile rusești pentru buna colaborare în timpul procedurilor de expulzare și nu ar fi depus nicio plângere.

e. Situația în Georgia după expulzare

61. Martorii georgieni au subliniat că s-au simțit ușurați după revenirea în Georgia și că nu aveau de gând să conteste deciziile de expulzare la Consulatul sau Ambasada Federației Ruse la Tbilisi. În orice caz, în timpul procedurilor în fața instanțelor în Federația Rusă, atât judecătorii, cât și ofițerii de poliție le-au spus în repetate rânduri că acest lucru era inutil deoarece exista un ordin venit de sus de expulzare a cetățenilor georgieni. Unii au evocat, de asemenea, obstacolele practice precum închiderea

Consulatului rus la Tbilisi, în timp ce alții au vorbit despre cozi lungi la Consulat.

62. Dl Vasilyev, Consulul Federației Ruse în Georgia la momentul faptelor, a declarat că după repatrierea de la sfârșitul lunii septembrie 2006 a unei părți din corpul diplomatic al Ambasadei și Consulatului de la Tbilisi în Federația Rusă, aceștia continuau să funcționeze în regim normal, între orele obișnuite de deschidere (9.00 - 16.00), cu un staff redus la cincisprezece persoane (diplomați și personal administrativ) la Ambasadă și trei diplomați la Consulat. Respectiv, cetățenii georgieni ar fi putut să depună contestații sau plângeri - personal sau prin intermediul ministerului afacerilor externe din Georgia - iar acestea ar fi putut fi transmise autorităților competente din Federația Rusă. Cu toate acestea, nicio contestație sau plângere nu a fost depusă. După ruperea relațiilor diplomatice dintre ambele țări, începând cu luna martie 2009, Federația Rusă a păstrat un oficiu deschis la ambasada Elveției în Georgia, și Georgia a păstrat un oficiu deschis la ambasada Elveției în Federația Rusă. Diplomații respectivi ai ambelor țări puteau fi contactați acolo ... În scrisoarea sa din 15 aprilie 2011, guvernul pârât a confirmat că, în urma evacuării unei părți a personalului său diplomatic la finele lunii septembrie 2006, zece membri ai personalului diplomatic au continuat să lucreze la Ambasada Rusiei în Tbilisi și trei la consulat.

D. Desfășurarea evenimentelor litigioase potrivit diferitor organizații internaționale guvernamentale și non-guvernamentale

1. Prezentare generală

63. Comitetul de monitorizare al APCE evocă o „campanie de persecutare selectivă și intenționată fondată pe apartenența etnică, campanie vădit contrară spiritului articolului 14 din Protocolul nr. 12 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDH) ... în care acest grup este în mod clar ținta operațiunilor speciale ale miliției orientate spre vânarea membrilor săi pe străzi, în pieți sau în locuri strategice (Consulatul Georgiei la Moscova, Biserica ortodoxă georgiană) ...” (raportul APCE, §§ 52-53).

64. Organizațiile non-guvernamentale menționează „operațiuni masive de control și represiune îndreptate împotriva georgienilor din Moscova și alte orașe rusești” (raportul FIDH, punct II „campania anti-georgiană din toamna 2006”, p. 20). Cetățenii georgieni, precum și persoanele „de etnie georgiană” (“ethnic Georgians”) ar fi fost victimele unei politici deliberate de detenție și expulzare (raportul HRW, p.1).

65. HRW citează spusele dnei Ella Pamfilova, Președinte al consiliului pentru promovarea instituțiilor societății civile și a drepturilor omului de pe lângă Președintele Federației Ruse (organ de Stat responsabil pentru toate

aspectele ce se referă la societatea civilă și drepturile omului) la momentul faptelor, care s-a exprimat în felul următor: „măsurile legale și administrative întreprinse [împotriva georgienilor] nu sunt fondate: afacerile cu angajați de origine georgiană sunt închise, vizele și certificatele de înregistrare obținute de manieră legală de cetățenii georgieni sunt anulate, persoanele sunt deținute în mod ilegal și [expulzate] din Rusia” (declarația din 8 noiembrie 2006, p.30 din raport).

66. Dna Svetlana Gannushkina, membră a aceluiași consiliu de pe lângă Președintele Federației Ruse, șefa rețelei „migrare și drept” și Președinte al comitetului de asistență civică și membră a consiliului de administrare a centrului pentru drepturile omului „Memorial” la momentul faptelor, a declarat, printre altele în 2006 că a existat o „persecutare organizată a cetățenilor georgieni”. Ea a considerat că o asemenea „hărțuire a unui grup specific de persoane constituia o formă inacceptabilă de discriminare și nu putea fi în niciun caz considerată ca fiind o metodă legală de combatere a imigrării ilegale” (discurs în Parlamentul European la 21 noiembrie 2006).

67. Alte instituții europene și-au exprimat îngrijorarea cu privire la numărul mare de georgieni expulzați și le-au solicitat autorităților ruse să abroge toate măsurile întreprinse împotriva cetățenilor georgieni cu reședința pe teritoriul lor (discursul din 25 octombrie 2006 al dnei Ferrero-Waldner, membră a Comisiei Europene pentru relații externe și politică de învecinare europeană; propunerea comună de rezoluție din 6 martie 2007 a Parlamentului European referitoare la situația din Osetia de Sud, punctele I. și 11 și 12; declarația din 15 decembrie 2006 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI)).

2. Arestarea, detenția și expulzarea cetățenilor georgieni

a. Condițiile arestării și procedura în fața instanțelor

68. Comitetul de monitorizare al APCE arată că „rutina expulzărilor” se făcea după același scenariu în toată țara: „georgienii oprți în stradă sub pretextul unui control de acte erau reținuți, indiferent de faptul dacă actele lor erau în regulă sau nu, și erau duși la posturile de miliție unde erau adunați în grupuri mari și trimiși în fața instanțelor. Acolo, pe numele acestora, erau pronunțate sancțiuni administrative și decizii de expulzare de pe teritoriul rus, în conformitate cu acordurile făcute în prealabil cu instanțele, în lipsa avocaților sau a unei examinări a circumstanțelor cauzei, în cadrul unei proceduri care dura între două și zece minute. Deseori, persoanele vizate de aceste măsuri nici măcar nu erau admise în sala de audiere, deținuții fiind ținuți în coridoare sau chiar în mașinile care-i aduseseră” (raportul APCE, § 59).

69. Această descriere se alătură descrierii FIDH și HRW (raportul FIDH, pp. 23-26 la capitolul II-2 „Desfășurarea crizei și tipul de persecuție” a) „Operațiunile de control și arestare”, b) „Negarea flagrantă a justiției și

încălcarea procedurii”, și raportul HRW, pp. 40-53 la capitolul “Arbitrary and illegal detention and expulsion of Georgians”).

70. Potrivit HRW „deși expulzarea multora dintre ei [cetățeni georgieni] s-a făcut, din punct de vedere tehnic, în baza unei decizii judiciare, modul în care aceste decizii au fost adoptate (unele în urma unor procese colective), lipsa de reprezentare și imposibilitatea de a pregăti în mod corespunzător mijloacele apărării pentru a contesta expulzarea, precum și faptul că multor persoane vizate efectiv le-a fost negat dreptul la apel, arată că Rusia nu și-a îndeplinit, în acest caz, obligațiile prevăzute de CEDO” (raportul HRW, p 13.).

71. Cât privește FIDH, aceasta indică faptul că „persoanele arestate au fost duse în grupuri în fața instanțelor, care, în câteva minute, au pronunțat expulzarea în afara Rusiei, precedată de o perioadă de detenție într-un centru de detenție provizorie pentru cetățeni străini (TsVSIK), indiferent de circumstanțe sau situația familială a persoanei” (raportul FIDH, p. 25). Ea adaugă că o avocată de la asociația rusească „Asistența civică” „a fost de mai multe ori martoră a neregulilor masive de funcționare a justiției în timpul acestei campanii: pe lângă faptul că persoanele reținute nu aveau dreptul la un avocat, acestea au fost în, cele mai multe cazuri, duse în fața instanțelor în grupuri, de către polițiști. Acolo, judecătorii examinau cauzele în ritm de bandă rulantă, și, cel mai des, în lipsa prezenței celor vizați de deciziile de expulzare, fără ca măcar să ia în considerare circumstanțele fiecărei cauze. Aceste avize de expulzare erau prezentate persoanelor interpellate, multe dintre care le semnau crezând că este vorba despre o amendă, de vreme ce acestea fac parte din panoplia sancțiunilor administrative posibile în cazul încălcării legislației cu privire la ședere. De mai multe ori, interesații au fost convinși să nu conteste aceste decizii, pe motiv că „ar putea înrăutăți lucrurile”. În unele cazuri, „acordurile” au fost semnate în locul celor vizați” (raportul FIDH, p. 26). Ea precizează, de asemenea, că „mai multe elemente indică asupra existenței unei înțelegeri secrete între autoritățile polițienești și cele judiciare, care demonstrează că această politică a fost elaborată din timp: la Moscova, existența unei înțelegeri secrete între poliție și judecători reiese din faptul că aceștia din urmă nu aveau programată nicio cauză pentru orele la care poliția a adus cetățeni georgieni. Aceștia au fost arestați la 9 dimineața și aduși în grupuri în fața instanțelor la ora 10 dimineața. Judecătorii au pronunțat mai multe decizii în câteva zile, decât de obicei în șase luni” (raportul FIDH, p.26).

b. Condițiile de detenție și expulzare

72. Cât privește condițiile de detenție și expulzare, comitetul de monitorizare al APCE face trimitere la martorii pe care i-a audiat în cadrul misiunii co-raportorilor și care au vorbit despre „suprapopulare”, despre condițiile de detenție „insuportabile” și „inumane”. Ei ar fi fost privați nu

doar de asistență medicală, ci și de orice posibilitate de a-și satisface nevoile primare.

Se pare că această situație a cauzat decesul unui cetățean georgian de 48 de ani, Tengiz Togonidze, care, potrivit martorilor, suferea de astm. După ce a fost deținut timp de două săptămâni fără asistență medicală și fără posibilitatea de a ieși la aer curat, acesta a decedat după mai multe ore de drum în timpul transportului de la centrul de detenție din Sankt Petersburg la aeroportul internațional Domodedovo din Moscova la 17 octombrie 2006. Șeful adjunct al serviciului federal al migrării, dl Turkin, la momentul faptelor, ar fi declarat că centrul de detenție în cauză era pe cale de închidere. Comitetul de monitorizare evocă, de asemenea, cazul unei a doua cetățene georgiene, Manana Jabelia, de 52 de ani, care ar fi decedat pe 2 decembrie 2006 în centrul de detenție nr. 2 din Moscova, după două luni de asistență medicală inadecvată și după ce i-a fost refuzată acordarea unui ajutor medical de urgență (raportul APCE, § 60).

În cele din urmă, comitetul de monitorizare menționează condițiile de transport al cetățenilor georgieni în avionul de tip cargo de la începutul lunii octombrie 2006. Acest mod de transport ar fi încălcat normele Organizației Internaționale a Aviației și ar fi constituit un pericol de moarte pentru pasageri (raportul APCE, § 57).

73. FIDH precizează că „există opt centre de detenție provizorie pentru străini (TsVSIK) la Moscova și în împrejurimile sale, care, în mare parte, sunt foste celule din centre de dezasfaltare transformate. Centrele nr.1 (cartierul Novoslobodskaiia), nr. 2 (la Peredelkino) și nr. 8 (la Mnevniki) au fost vizitate de colaboratorii Comitetului „Asistența Civică”. În fața centrului de pe Șoseaua Dimitrovskoe, era o coadă de mașini de poliție de aproape 2 km, care așteptau să lase persoanele reținute într-un centru prevăzut pentru aproximativ 320 de persoane. Persoane deținute au mărturisit că în fiecare celulă erau câte șaisprezece persoane în loc de opt, și că porțiile de mâncare nu fuseseră mărite. În plus, erau atât de mulți oameni încât TsVSIK nu reușeau să întocmească actele de eliberare a deținuților”. FIDH menționează, de asemenea, patru cazuri de deces în detenție sau în timpul transportării înainte de expulzare (raportul FIDH, pp. 26-27, la capitolul c) „Condițiile de detenție și decesurile în detenție”).

74. HRW relatează fapte similare și menționează, de asemenea, patru cazuri de deces în detenție (raportul HRW, pp. 53-57 din „Deaths of Georgians in custody”, și pp. 57-63 din „Inhuman and degrading treatment”).

La primul punct, HRW evocă, de asemenea, cazul dlui Togonidze, precum și cel al dnei Jabelia, care ar fi fost supuși unor condiții de detenție foarte dure și nu ar fi beneficiat de asistența medicală necesară, ceea ce ar fi cauzat decesul lor. Cazul celorlalți doi cetățeni georgieni care ar fi decedat în detenție este menționat în egală măsură. În plus, autoritățile rusești nu ar fi efectuat investigații suficiente în urma acestor decese, deși sunt obligate

să facă acest lucru în virtutea articolului 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

La punctul doi, HRW menționează că mai mulți cetățeni georgieni au fost supuși unui tratament inuman și degradant din cauza condițiilor rele de detenție și de expulzare (celule suprapopulate, lipsă de apă și de mâncare, și transportarea a mai mult de o sută de cetățeni georgieni cu un avion de tip cargo).

II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNE PERTINENTE

A. Legislația cu privire la imigrare și situația particulară a cetățenilor georgieni

75. Intrarea și șederea imigranților este reglementată de două legi, legea federală nr. 115-FZ din 25 iulie 2002 cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini în Federația Rusă și legea federală nr. 109-FZ din 18 iulie 2006 cu privire la controlul cetățenilor străini și apatrizilor în Federația Rusă.

De la intrarea în vigoare la 29 octombrie 2002 a legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini, toți cetățenii CSI - inclusiv cetățenii georgieni - sunt obligați să-și regularizeze situația prin solicitarea acordării unui permis de ședere, chiar dacă înainte se aflau legal pe teritoriul rus. În virtutea articolelor 20 și 21 din această lege, ei trebuie, de asemenea, să depună o cerere de înregistrare la birourile locale ale serviciului federal rus al migrării, pentru a obține un certificat de înregistrare ce indică locul lor de reședință. În cazul în care aceștia doresc să exercite o activitate profesională, ei trebuie să obțină un permis de muncă, precum și un carnet de lucrător migrant, în conformitate cu articolul 13 din această lege. Vizele de afaceri („деловая ”) cu durată variabilă sunt acordate cetățenilor străini care vor să participe la un seminar sau care dispun de contacte comerciale în Federația Rusă, însă nu le permit să lucreze în mod legal pe teritoriul Federației Ruse.

Prin urmare, începând cu 5 decembrie 2000, în urma denunțării acordului de la Bișkek din 9 octombrie 1992 cu privire la absența obligației de a deține vize pentru cetățenii mai multor State membre ale CSI, inclusiv Georgia, toți cetățenii georgieni trebuie să depună o cerere de obținere a unei vize pentru a intra pe teritoriul rus.

B. Pozițiile diferitor organizații internaționale guvernamentale și non-guvernamentale

76. Comisia de monitorizare APCE, FIDH și Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) au remarcat lipsa dispozițiilor tranzitorii din legea din 25 iulie 2002 cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini în Federația Rusă, precum și complexitatea procedurilor de obținere a permiselor de ședere, certificatelor de înregistrare și a permiselor de muncă, fapt care fragilizează migrații (a se vedea raportul APCE, § 54, raportul FIDH, pp. 12-13, care, de asemenea, se referă la concluziile din 2 iunie 2003 ale Comisiei ONU pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD), CERD/C/62CO/7, și al treilea raport din 16 decembrie 2005 cu privire la Federația Rusă, ECRI (2006) 21).

C. Procedura de expulzare administrativă

77. Orice cetățean străin care încalcă legislația Federației Ruse cu privire la imigrare (articolele 18.8, 18.10 și 18.11 din codul contravențiilor administrative) se pedepsește cu sancțiuni administrative și riscă să fie expulzat (articolul 3.2). Orice decizie ce se referă la o acuzație de natură administrativă ce poate duce la expulzarea din Federația Rusă este adoptată de un judecător obișnuit (articolul 23.1 § 3). Ea poate fi contestată în fața unui tribunal sau a unei instanțe superioare în termen de zece zile (articolul 30.1 § 1, 30.2 § 2 și 30.3 § 1). Acest termen poate fi prelungit la cererea autorului recursului (articolul 30.3 § 2). Recursul împotriva unei decizii de expulzare administrativă este examinat în termen de o zi după depunerea actului de contestare (articolul 30.5 § 3), este scutit de taxe judiciare și are un caracter suspensiv (articolele 31.1, 31.2 § 2, și 31.3 §§ 1, 2 și 3). În cele din urmă, cetățeanul străin poate, în egală măsură, să conteste o decizie de expulzare administrativă devenită executorie în fața instanțelor de revizuire (hotărârile Curții constituționale din 22 aprilie 2004 și 12 aprilie 2005 cu privire la constituționalitatea articolelor 30.11 §§ 1, 2 și 3 din codul contravențiilor administrative).

III. PRETENȚIILE PĂRȚILOR

A. Guvernul reclamant

78. Guvernul reclamant i-a solicitat Curții să stabilească:

„I. Cu privire la admisibilitate:

a. Că retențiile sale sunt admisibile din cauza inaplicabilității regulii epuizării căilor de atac în prezenta procedură. Inaplicabilitatea acestei reguli se explică prin faptul că presupusele încălcări fac parte dintr-un ansamblu de acțiuni incompatibile cu Convenția, tolerate în mod oficial de autoritățile rusești, și astfel făcând parte dintr-o practică administrativă.

b. Alternativ, că pretențiile sale sunt admisibile din cauza inaplicabilității regulii epuizării căilor de atac în prezenta procedură, deoarece acțiunile interne disponibile în Federația Rusă nu erau nici eficiente, nici accesibile în sensul prevederilor Convenției și pentru că existau circumstanțe speciale care nu le permiteau cetățenilor georgieni și persoanelor de origine georgiană să le epuizeze.

c. Că cererea a fost depusă în termenul de șase luni prevăzut de Convenție.

II. Cu privire la fond: că Federația Rusă a încălcat articolele 3, 5, 8, 13, 14, 18 [și 38] din Convenție, articolele 1 și 2 din Protocolul nr. 1, articolul 4 din Protocolul nr. 4 și articolul 1 din Protocolul nr.7.

III. Cu privire la reparare: că Statul reclamant are dreptul la o satisfacție echitabilă pentru aceste încălcări, care necesită măsuri de remediere și compensare în beneficiul părții vătămate.”

79. La punctul din urmă, el precizează că trebuie „să se acorde o reparație echitabilă în virtutea articolului 41 din Convenție, și anume o îndemnizare, o reparare și o restitutio in integrum, costuri, cheltuieli și orice altă compensare care urmează să fie specificată, pentru toate daunele materiale și morale pe care le-au suferit persoanele lezate din cauza încălcărilor constatate, precum și cheltuielile suportate în cadrul prezentei proceduri.”

80. La audierea cu privire la admisibilitate, guvernul reclamant a indicat, în mod explicit, că situațiile individuale pe care le-a expus în cererea sa și pe care martorii georgieni le-au evocat în timpul audierii lor, au fost incluse pentru a ilustra existența unei practici administrative. Prin urmare, douăzeci și trei de cetățeni georgieni (dintre care trei au fost audiați în cadrul audierii martorilor) au depus și ei plângeri individuale în fața Curții.

B. Guvernul pârât

81. Guvernul pârât, la rândul său, consideră că audierea martorilor de un colegiu de judecători ai Marii camere confirmă în totalitate poziția adoptată de autoritățile Federației Ruse, care consideră că cererea Georgia c. Rusiei (I) ce pretinde încălcarea articolelor 3, 5, 8, 13, 14 și 18 din Convenție, articolelor 1 și 2 din Protocolul nr.1, articolului 4 din Protocolul nr. 4 și articolului 1 din Protocolul nr. 7 la Convenție este nefondată. Într-adevăr, audierea martorilor nu a demonstrat că, la momentul faptelor, autoritățile rusești ar fi înfăptuit practici administrative și că ar fi executat expulzarea colectivă a cetățenilor georgieni.

În timpul audierii martorilor, argumentele autorităților rusești au fost justificate, în mod obiectiv, de faptul că în Rusia există căi de atac interne eficiente pe care martorii, care au fost supuși unei expulzări administrative de pe teritoriul rus, precum și ceilalți cetățeni georgieni potrivit cărora autoritățile rusești le-ar fi încălcat drepturile la momentul faptelor, trebuiau să le epuizeze înainte de a sesiza Curtea. În consecință, și având în vedere decizia de admisibilitate pronunțată la 30 iunie 2009 în cauza interstatală *Georgia c. Rusiei* (I), decizie în care problema legată de respectarea termenului de șase luni precum și cea legată de epuizarea căilor interne de atac au fost unite cu fondul cauzei, autoritățile ruse consideră că CEDO nu poate examina fondul cauzei (a se vedea hotărârea Curții *Markin c. Rusiei*, nr. 59502/00, 30 martie 2006)”.

ÎN DREPT

I. STABILIREA FAPTELOR ȘI PRINCIPIILE DE APRECIERE A PROBELOR

82. Înainte de a iniția examinarea în fond și aprecierea probelor în baza fiecărei plângeri, Curtea va enunța toate probele scrise și orale pe care s-a bazat, precum și principiile de apreciere pe care le va aplica.

A. Stabilirea faptelor

83. Pentru a stabili faptele, Curtea s-a bazat pe observațiile părților și numeroasele documente prezentate de acestea, precum și pe declarațiile martorilor audiați la Strasbourg.

84. Ea s-a bazat, de asemenea, pe rapoartele unor organizații guvernamentale și non-guvernamentale internaționale precum comitetul de monitorizare al APCE, HRW, FIDH, și pe raportul anual din 2006 al Comisarului pentru drepturile omului din Federația Rusă (ombudsman rus). Unele din documentele prezentate de guvernul reclamant se regăsesc și în aceste rapoarte.

1. Probe documentare suplimentare

85. În plus, în scrisorile din 28 iunie 2010 și 8 martie 2011, precum și în timpul audierii martorilor, Curtea i-a solicitat guvernului pârât să prezinte următoarele documente suplimentare:

i) statisticile lunare cu privire la expulzarea cetățenilor georgieni pe parcursul anului 2006 și 2007, în scopul efectuării unei comparații între expulzările de până la și după luna octombrie 2006, în timpul căreia s-ar fi început arestările și expulzările masive ale cetățenilor georgieni; guvernul

pârât a declarat că nu dispune decât de statistici anuale și semestriale pe care le-a prezentat Curții;

ii) cele două circulare nr. 0215 și nr. 849 de la sfârșitul lunii septembrie 2006 emise de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad și, respectiv, de ministerul de interne al Federației Ruse, și la care se referă documentele prezentate de guvernul pârât; guvernul pârât contestă autenticitatea acestora din urmă și afirmă că nu poate prezenta circularele în cauză, pentru că sunt clasate „secret de Stat” (paragraful 32 de mai sus);

iii) dosarele procedurilor disciplinare inițiate împotriva funcționarilor ruși care le solicitase diferitor școli din Federația Rusă să prezinte liste cu elevi georgieni; guvernul pârât a prezentat copia mai multor documente ce indică faptul că funcționarilor în cauză le-au fost aplicate sancțiuni disciplinare;

iv) statistici cu privire la numărul deciziilor pronunțate în apel de instanțele rusești împotriva deciziilor de expulzare a cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei litigioase (din octombrie 2006 până în ianuarie 2007); în scrisoarea sa de răspuns din 15 aprilie 2011, guvernul pârât a declarat, din nou, că nu dispune de statistici lunare cu privire la expulzările cetățenilor georgieni (naționalitatea persoanelor ce au comis infracțiuni administrative nefiind menționată în statisticile instanțelor ordinare, iar o bază de date electronică pentru toată Federația Rusă existând abia din 2010), însă că putea totuși să furnizeze informații obținute manual pentru perioada vizată de la instanțele a optsprezece regiuni ale Federației Ruse prezentând Curții copiile a 86 de decizii de apel. Trebuie de menționat că doar 42 din aceste decizii vizează cetățeni georgieni expulzați în timpul perioadei litigioase, dintre care 21 au anulat deciziile pronunțate de curțile de primă instanță. În plus, din 86 de decizii în apel depuse la Curte, doar 8 vizau orașul Moscova și 17 vizau orașul Sankt Petersburg, în timp ce majoritatea expulzărilor cetățenilor georgieni a avut loc în aceste orașe. În cele din urmă, o decizie în apel din 8 ce vizau orașul Moscova și 12 decizii în apel din 17 ce vizau orașul Sankt Petersburg ordonau trimiterea cazurilor înapoi în fața autorităților administrative pe motiv că polițiștii au dus direct cetățenii georgieni în fața instanțelor fără a trece prin serviciul federal de migrare după cum prevedea legea.

2. Audierea martorilor

86. În timpul săptămânii 31 ianuarie - 4 februarie 2011, delegația de judecători ai Marii Camere a audiat în total douăzeci și unu de martori, dintre care nouă au fost propuși de guvernul reclamant, zece de guvernul pârât și doi aleși de delegație.

87. Cei nouă martori propuși de guvernul reclamant (cu excepția martorului nr. 8, soția defunctului dl Togonidze și care a fost un martor „indirect” la evenimente, și dl Pataridze, Consulul Georgiei în Federația

Rusă la momentul faptelor) sunt cetățeni georgieni care au fost arestați, deținuți și expulzați de autoritățile rusești. Declarațiile lor s-au referit la condițiile de arest, detenție și expulzare în toamna anului 2006.

88. Cei zece martori propuși de guvernul pârât sunt funcționari ai Federației Ruse, ale căror declarații s-au referit în mod special la condițiile de arest, detenție și expulzare a cetățenilor georgieni, la datele statistice precum și la autenticitatea instrucțiunilor departamentului central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad și circularelor la care acestea se referă.

89. Cei doi martori aleși de Curte sunt dl Eörsi, raportor al comisiei de monitorizare APCE la momentul faptelor, precum și dl Tugushi, funcționar responsabil pentru drepturile omului de pe lângă misiunea OSCE în Georgia la momentul faptelor.

90. Delegația avea, de asemenea, prevăzut să audieze alți martori, inclusiv pe dl. Piotrovskiy, șeful interimar al departamentului central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad la momentul faptelor și presupus semnatar al instrucțiunii din 2 octombrie 2006 care vizează să „amelioreze eficiența punerii în practică a circularei nr. 0215 din 30.09.2006” (paragraful 31 de mai sus). Or, cu o zi înainte de audierea acestuia, reprezentantul guvernului pârât a declarat că dl Piotrovskiy a fost internat în spital de urgență și a prezentat un certificat de spitalizare în acest sens.

91. Delegația a vrut, de asemenea, să-l audieze pe dl Lukin, comisar pentru drepturile omului al Federației Ruse la momentul faptelor. Acesta însă nu a răspuns convocării Curții.

92. În cele din urmă, delegația intenționa, de asemenea, să o audieze pe dna Pamfilova, Președintele consiliului pentru promovarea instituțiilor societății civile și a drepturilor omului de pe lângă Președintele Federației Ruse la momentul faptelor. Or audierea dnei Pamfilova în calitate de martor nu a fost posibilă, deoarece, printr-o scrisoare din 15 octombrie 2010, guvernul pârât a informat Curtea că dna Pamfilova nu mai era o funcționară ci o persoană particulară, și că din acest motiv nu putea să-i comunice Curții adresa acesteia. În acest sens, trebuie reamintit faptul că Părțile contractante au obligația să citeze martorii cu reședința pe teritoriul lor (a se vedea articolul A5 § 4, prima frază, din anexa la Regulamentul Curții).

B. Principii de apreciere a probelor

93. Pentru a evalua elementele de probă, Curtea reține criteriul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, enunțată de aceasta în două cauze interstatale (a se vedea Irlanda c. Regatului Unit, 18 ianuarie 1978, § 161, seria A nr. 25, și *Cipru c. Turciei* [GC], nr. 25781/94, § 113, ECHR 2001-IV) și care de atunci face parte din jurisprudența constantă (a se vedea, inter alia, *Ilașcu și Alții c. Moldovei și Rusiei* [GC], nr. 48787/99, § 26,

ECHR 2004-VII, și *Davydov și Alții c. Ucrainei*, nr. 17674/02 și nr. 39081/02, § 158, 1 iulie 2010).

94. Cu toate acestea, ea nu și-a pus niciodată scopul să împrumute abordarea sistemelor juridice naționale care aplică acest criteriu în cauzele penale. Rolul Curții este să se pronunțe nu asupra culpabilității în baza dreptului penal, ci asupra responsabilității Statelor contractante în baza Convenției. Specificitatea sarcinii pe care i-o atribuie art. 19 din Convenție - să asigure respectarea angajamentelor ce decurg pentru Înaltele Părți Contractante și care consistă în recunoașterea drepturilor fundamentale consacrate de Convenție - condiționează felul său de a aborda aspectele ce țin de probe și dovezi. În cadrul procedurii în fața Curții, nu există niciun obstacol procedural în calea admisibilității unor elemente de probă sau a unor formule predefinite aplicabile la aprecierea lor. Curtea adoptă concluziile care în opinia sa sunt susținute de o evaluare independentă a tuturor elementelor de probă, inclusiv deducțiile pe care le poate extrage din faptele și observațiile părților. În conformitate cu jurisprudența sa constantă, proba poate rezulta dintr-un fascicul de indicii sau din prezumții necontestate, suficient de serioase, exacte și concordante. În plus, gradul de convingere necesar pentru a ajunge la o anumită concluzie și, în acest sens, repartizarea sarcinii probei este legat în mod intrinsec de specificitatea faptelor, de natura plângerii formulate și de dreptul convențional aflat în joc. Curtea este atentă și la seriozitatea pe care o poartă constatarea conform căreia un Stat contractant a încălcat drepturile fundamentale (a se vedea, inter alia, *Nachova și Alții c. Bulgariei* [GC], nr. 43577/98 și nr. 43579/98, § 147, ECHR 2005-VII, și *Mathew c. Olandei*, nr. 24919/03, § 156, ECHR 2005-IX).

95. Pentru stabilirea existenței unei practici administrative, Curtea nu se bazează pe ideea că sarcina probei este impusă unuia din guvernele în cauză, ci mai degrabă analizează ansamblul elementelor pe care le are la îndemână, indiferent de proveniența acestora (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit și Cipru c. Turciei* citate mai sus, *ibidem*). În plus, comportamentul părților față de eforturile Curții de a obține probe, poate constitui, în egală măsură, un element ce merită luat în considerare (a se vedea, *Irlanda c. Regatului Unit*; *Ilașcu și Alții*; și *Davydov și Alții*, citate mai sus, *ibidem*).

II. ASUPRA PRESUPUSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 38 DIN CONVENȚIE

96. Având în vedere refuzul persistent al guvernului pârât de a-i furniza Curții copiile celor două circulare nr 0215 și 849 de la finele lunii septembrie 2006, emise de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad și, respectiv, de ministerul de interne al Federației Ruse (paragraful 30 de mai sus), Curtea consideră că este oportun să înceapă examinarea prezentei cauze cu studierea întrebării dacă guvernul pârât a respectat obligația sa procedurală în temeiul art. 38 din Convenție, care prevede următoarele:

„Curtea examinează cauza conform principiului contradictorialității cu reprezentanții părților și, dacă este cazul, procedează la o anchetă pentru a cărei bună desfășurare Înaltele Părți Contractante asigură toate facilitățile necesare.”

A. Argumentele părților

1. Guvernul reclamant

97. Potrivit guvernului reclamant, guvernul pârât nu a oferit explicații suficiente pentru a justifica refuzul său de a-i prezenta Curții circularele nr. 0215 și 849. Făcând trimitere la jurisprudența relevantă a Curții, guvernul reclamant îi solicită acesteia să tragă concluzii favorabile cu privire la caracterul întemeiat al declarațiilor sale și să concluzioneze că art. 38 din Convenție a fost încălcat.

2. Guvernul pârât

98. Guvernul pârât, la rândul său, afirmă că nu-i poate prezenta Curții circularele, pe motiv că acestea sunt clasate „secret de Stat” și nu pot fi divulgate. Potrivit ministerului de interne al Federației Ruse, aceste circulare nu conțin niciun ordin care le-ar fi cerut organelor Federației Ruse să întreprindă măsuri deliberat atentatorii la drepturile cetățenilor georgieni. În timpul audierii martorilor, dl Nikishin, șeful adjunct al departamentului juridic, ministerul de interne, Moscova, la momentul faptelor, a confirmat că instrucțiunea din 2 octombrie 2006 ipotetic emisă de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad era un fals, și că ambele circulare nr. 0215 și 849 (aceasta din urmă fiind o telegramă) erau clasate „secret de Stat” și că acestea conțineau o referire la diferite grupări criminale naționale, însă nicio referire selectivă cu privire la cetățenii georgieni. Circularele nu pot fi divulgate pentru că legislația rusă nu permite acest lucru...

B. Aprecierea Curții

1. Principii generale

99. Curtea reiterează următoarele principii generale, pe care le-a elaborat în cazul unor cereri individuale și care ar trebui, în egală măsură, aplicate în cazul cererilor interstatale:

„... Pentru funcționarea eficientă a sistemului de petiționare individuală instituit de articolul 34 din Convenție, este foarte important ca Statele contractante să coopereze pe cât posibil pentru a permite efectuarea unei examinări serioase și eficiente a cererilor. Ele au astfel obligația să ofere toate facilitățile necesare Curții, fie că aceasta încercă să stabilească faptele sau să-și îndeplinească funcțiile de ordin general referitoare la examinarea cererilor. Nefurnizarea de către un Stat a informațiilor în posesia cărora se află, fără o justificare satisfăcătoare, poate determina Curtea să tragă anumite concluzii cu privire la caracterul întemeiat al declarațiilor reclamantului și, în afară de aceasta, poate avea consecințe negative asupra aprecierii măsurii în care Statul pârât și-a respectat obligațiile ce-i revin în temeiul articolului 38 din Convenție (a se vedea, *Tahsin Acar c. Turciei* [GC], nr. 26307/95, §§ 253-54, ECHR 2004-III; *Timurtaş c. Turciei*, nr. 23531/94, §§ 66 și 70, ECHR 2000-VI; și *Tanrikulu c. Turciei* [GC], nr. 23763/94, § 70, ECHR 1999-IV).”

(a se vedea *Janowiec și Alții c. Rusiei* [GC], nr. 55508/07 și nr. 29520/09, § 202, ECHR 2013).

2. Aplicarea acestor principii

100. În prezenta cauză, Curtea notează că printr-o scrisoare din 28 iunie 2010, ea i-a solicitat guvernului pârât să-i furnizeze copiile circularelor nr. 0215 și nr. 849 - la care se referă instrucțiunea nr. 122721/08 din 2 octombrie 2006 emisă de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad, ordinul din 2 octombrie 2006 (nr. 12272/11) al șefului interimar al poliției din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad, precum și nota de informare din 18 octombrie 2006 a serviciului federal al migrației (a se vedea paragrafele 30-31 de mai sus) - și pe care aceasta le consideră ca fiind documente esențiale pentru stabilirea faptelor în speță.

101. În cadrul audierii martorilor, delegația judecătorilor și-a reiterat oral apelul către reprezentantul guvernului pârât de a prezenta copiile circularelor, atrăgându-i atenția asupra articolelor 44A-C (obligația de a coopera cu Curtea) și 33 (publicitatea documentelor) din Regulamentul Curții.

102. Printr-o a doua scrisoare din 8 martie 2011, Curtea a reiterat cererea sa în scris și s-a referit, de asemenea, la aceste două articole reamintind expres, în conformitate cu cele formulate în art. 44C, că atunci „când o parte omite să producă probele sau informațiile ce i-au fost cerute de Curte sau să prezinte, din proprie inițiativă informații pertinente, sau să dovedă în

alt mod de lipsă de participare efectivă la procedură, Curtea poate trage concluziile pe care le consideră adecvate.”

103. Guvernul pârât, la rândul său, nu neagă existența circularelor, însă, susține că acestea au un conținut diferit de cel pretins de guvernul reclamant, refuzând în același timp să i le prezinte Curții, pe motiv că acestea ar fi clasate drept „secret de Stat” și că legislația rusă nu permite divulgarea lor.

104. Curtea reamintește că „într-o cauză în care versiunile faptelor se contrazic, Curtea întâmpină în mod inevitabil aceleași dificultăți ca oricare altă jurisdicție de primă instanță. Atunci când, cum este în cauza de față, guvernul pârât este unicul care are acces la informații susceptibile să confirme sau să infirme declarațiile [guvernului] reclamant, și omite să coopereze, fără a avea vreo justificare satisfăcătoare în acest sens, se pot trage anumite concluzii cu privire la caracterul fondat al declarațiilor [guvernului] reclamant” (a se vedea *Imakaieva c. Rusiei*, nr. 7615/02, § 111, ECHR 2006-XIII (extrase)).

105. În plus, așa cum aceasta a indicat deja în cauze legate de documente clasate „secret de Stat”, guvernul pârât nu se poate fonda pe dispozițiile dreptului intern pentru a-și justifica refuzul de a-i oferi Curții probe pe care aceasta le solicită (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Davydov și Alții*, citată mai sus, § 170; *Nolan și K. c. Rusiei*, nr. 2512/04, § 56, 12 februarie 2009; și *Janowiec și Alții*, citată mai sus, § 206).

106. În cele din urmă, Curtea notează că, în cauza de față, guvernul pârât nu oferă explicații precise pentru a justifica natura secretă a circularelor litigioase; or aceasta are dubii serioase în privința acestei clasificări, întrucât chiar dacă era vorba de documente interne, pentru a putea fi puse în aplicare, aceste circulare trebuiau să fie aduse la cunoștința unui mare număr de funcționari la diferite nivele administrative.

107. Curtea reamintește că unul din criteriile pe care se bazează atunci când apreciază caracterul secret al unui document este dacă acesta a fost sau nu adus la cunoștința cuiva în afara serviciilor secrete și a celor mai înalți funcționari de Stat (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Nolan și K.*, citată mai sus, § 56, și *Janowiec și Alții*, citată mai sus, § 206).

108. Chiar și admitând că guvernul pârât avea interese de securitate legitime în a nu divulga circularile în cauză, e de menționat reacția Curții, care a atras atenția acestuia asupra posibilităților prevăzute de art. 33§ 2 din Regulamentul Curții cu privire la limitarea accesului public (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Shamayev și Alții c. Georgiei și Rusiei*, nr. 36378/02, §§ 15-17, 246 și 362, ECHR 2005-III, unde președintele camerei a asigurat confidențialitatea unor documente prezentate de guvernul rus).

109. Având în vedere toate aceste elemente, Curtea consideră că guvernul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a furniza toate facilitățile necesare Curții pentru ca aceasta să poată stabili faptele cauzei în conformitate cu art. 38 din Convenție. Ea va trage toate concluziile pe care

le consideră pertinente cu privire la caracterul întemeiat al declarațiilor guvernului pârât asupra fondului.

110. Prin urmare, a avut loc o încălcarea a art. 38 din Convenție.

III. ASUPRA PREȚINSEI EXISTENȚE A UNEI PRACTICI ADMINISTRATIVE, ASUPRA EPUIZĂRII CĂILOR DE ATAC INTERNE ȘI REGULA CELOR ȘASE LUNI

111. Curtea reamintește că în decizia sa cu privire la admisibilitate, camera a constatat existența unei „dovezi *prima facie*” a unei practici administrative, dar a decis să „examineze restul întrebărilor referitoare la existența și domeniul de aplicare ale acestei practici administrative și compatibilitatea acesteia cu prevederile Convenției”, precum și problema respectării termenului de șase luni odată cu fondul cauzei. Tot aici, Curtea a decis să includă și „problema aplicării regulii referitoare la epuizarea căilor de atac interne și respectarea acesteia în circumstanțele prezentei cauze”, întrucât aceasta este strâns legată de existența unei practici administrative (a se vedea *Georgia c. Rusiei (I) (dec.)*, nr. 13255/07, §§ 44-46 și 50, 30 iunie 2009).

A. Practica administrativă și epuizarea căilor interne de recurs

1. Argumentele părților

a. Practica administrativă

i. Argumentele guvernului reclamant

112. Guvernul reclamant susține, în calitate de argument principal, că ambele elemente constituente ale unei practici administrative, și anume repetarea actelor și tolerarea oficială, erau prezente în cauza de față.

113. Cât privește repetarea actelor, martorii citați de guvernul reclamant au confirmat în fața delegației judecătorilor că arestarea, detenția și expulzarea cetățenilor georgieni din Federația Rusă în toamna anului 2006 avea un caracter organizat. În plus, brusc actele lor nu mai erau în regulă, deși aceștia nu întâmpinase niciodată dificultăți anterior. Aceasta a servit ulterior drept dovadă a faptului că acțiunile autorităților rusești fusese suficient de numeroase și bine organizate pentru a concluziona că a existat un ansamblu de încălcări, excluzând posibilitatea ca acestea să fi avut un caracter excepțional și izolat. Numărul mare de cetățeni georgieni expulzați în toamna anului 2006 raportat la cel din lunile și anii precedenți și următori ilustrează în mod clar existența unei practici administrative. Aceasta pare să fi fost coroborată de faptul că guvernul pârât nu a contestat suspendarea serviciilor poștale cu Georgia, iar Adunarea federală (parlament bicameral) a Federației Ruse a înăspriț măsurile adoptate împotriva încălcării legii cu

privire la imigrare. În cele din urmă, guvernul reclamant invocă rapoartele mai multor organizații internaționale guvernamentale și non-guvernamentale (printre care, în special, cel al HRW) și ale reprezentanților mass-media care au relatat, în linii generale, despre problema rasismului și a xenofobiei în Federația Rusă, precum și despre politica anti-georgiană care s-a manifestat în toamna anului 2006.

114. Cât privește tolerarea oficială, guvernul reclamant face trimitere cu precădere la raportul HRW care a indicat că nivelele inferioare și superioare ale administrației rusești au lucrat împreună pentru a duce la bun sfârșit expulzările masive ale cetățenilor georgieni. Raportul invocă multiplicarea controalelor de poliție ale persoanelor de origine georgiană și, mai ales, instrucțiunile emise de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad, care le solicitau organelor de poliție, serviciului federal al migrării și instanțelor să întreprindă măsuri necesare pentru a identifica și expulza cetățenii georgieni. În plus, declarațiile victimelor precum și rapoartele organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale și ale mass-media dovedesc existența unor instrucțiuni bazate pe circularele nr. 0215 și nr. 849 și conținutul acestora. Guvernul reclamant se referă în mod special la raportul anual din 2006 al Comisarului pentru drepturile omului al Federației Ruse. În cele din urmă, cereri de a furniza listele elevilor georgieni pentru a putea identifica părinții acestora au fost expediate de către autoritățile rusești în mai multe școli din Federația Rusă; or faptul că autorii acestor cereri, care în mod clar constituiau niște încălcări, nu au fost sancționați în mod corespunzător, este o dovadă suplimentară a politicii discriminatorii îndreptate împotriva cetățenilor georgieni în toamna anului 2006.

ii. Argumentele guvernului pârât

115. Guvernul pârât neagă aceste afirmații. El susține că audierea martorilor de către delegația de judecători ai Marii Camere nu ar fi adus nicio dovadă în stare să confirme declarațiile autorităților georgiene, potrivit cărora Federația Rusă ar fi organizat și autorizat, ca răspuns la arestarea ofițerilor ruși acuzați de spionare, hărțuirea cetățenilor georgieni și ar fi recurs la arestări și expulzări colective în masă a acestora.

116. Guvernul pârât susține că acțiunile lui împotriva cetățenilor georgieni pentru contravenții administrative și măsurile de expulzare a acestora de pe teritoriul rus au fost în conformitate cu legea și au avut un scop legitim, și nu au fost în niciun fel motivate sau legate de originea etnică sau naționalitatea cetățenilor georgieni. Autoritățile rusești nu au înfăptuit niciodată nicio practică administrativă sau expulzare colectivă în sensul Convenției împotriva cetățenilor georgieni.

117. El consideră, în special, că guvernul reclamant nu aduce nicio probă cu privire la autenticitatea instrucțiunilor emise de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad -

inclusiv cea din 2 octombrie 2006 semnată de M. Piotrovskiy și a cărei „așazisă” copie figurează, printre altele, în anexă la raportul APCE, HRW și în raportul Comisarului pentru drepturile omului al Federației Ruse - invocând o coordonare a politicii de expulzare între autoritățile administrative și judiciare ce-i viza anume pe cetățenii georgieni. Însăși evocarea unei asemenea coordonări este deosebit de absurdă, întrucât instanțele rusești sunt independente de puterea executivă. În plus, în cadrul audierii martorilor, funcționarii ruși au confirmat că asemenea instrucțiuni nu au existat niciodată. Același lucru este valabil și în cazul ordinului din 2 octombrie 2006 al șefului interimar al poliției din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad și a notei de informare din 18 octombrie 2006 a serviciului federal al migrării. Unicele instrucțiuni la care funcționarii ruși s-au referit au fost instrucțiunile emise de Procurorul General adjunct, care le cereau tuturor procurorilor să-și consolideze controlul pentru a garanta respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor CSI (paragraful 38 de mai sus). Cât privește circularele nr. 0215 și nr. 849 pe care s-ar fi bazat acele instrucțiuni, precum și ordinul împreună cu nota de informare, guvernul pârât neagă faptul că acestea ar avea conținutul pretins de guvernul pârât.

118. În plus, cazurile funcționarilor ruși care le solicitase școlilor din Federația Rusă să prezinte liste cu elevi georgieni au fost izolate (nu au fost decât patru cereri în total pentru două entități administrative), iar aceștia au fost sancționați în mod corespunzător, ceea ce a fost confirmat în timpul audierii martorilor.

119. Guvernul pârât contestă, de asemenea, datele statistice prezentate de guvernul reclamant, și consideră că nicio statistică oficială nu poate sprijini afirmațiile autorităților georgiene care argumentează această „campanie anti-georgiană” prin expulzarea masivă fără precedent a cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză. El contestă, în general, relevanța informațiilor ce figurează în unele rapoarte, printre care cel al HRW și al comisiei de monitorizare a APCE, care s-ar baza în mare parte pe declarațiile autorităților georgiene sau ale cetățenilor georgieni și nu ar fi confirmate de documente sau alte mijloace admisibile de probă. Prin urmare, acele rapoarte nu pot servi drept bază pentru a ajunge la o concluzie referitoare la existența unor încălcări grave din partea guvernului pârât.

b. Epuizarea căilor de atac interne

i. Argumentele guvernului reclamant

120. Alternativ, și în cazul în care regula epuizării căilor de atac interne ar trebui să se aplice în speță, guvernul consideră că posibilitățile de recurs evocate de guvernul pârât erau ineficiente și inaccesibile în contextul specific al cauzei. În plus, contextul general al campaniei anti-georgiene desfășurate de autoritățile rusești care a dus la încălcări masive a drepturilor omului nu le-ar fi permis georgienilor să folosească aceste căi de recurs.

Și anume, în timp ce încă se aflau pe teritoriul Federației Ruse, cetățenii georgieni nu au contestat deciziile de expulzare, întrucât nu fusesse informați despre această posibilitate și chiar în unele cazuri ar fi fost forțați de funcționarii ruși să semneze formulare prin care renunțau să facă acest lucru; ulterior, odată expulzați, ei nu mai aveau posibilitatea să folosească aceste căi de atac întrucât toate mijloacele de comunicare dintre ambele State erau întrerupte și nu era posibil nici să apelezi la serviciile Consulatului Georgiei în Federația Rusă, nici la cele ale consulatului Federației Ruse în Georgia. În plus, deciziile de expulzare erau subiective și au încălcat regulile din codul rus al contravențiilor administrative care prevăd că aceste decizii nu pot fi executate înainte de terminarea procedurii de apel a cărei durată este de maxim unsprezece zile (paragraful 77 de mai sus). În fine, lacunele deciziilor prezentate de guvernul pârât în scrisoarea sa din 15 aprilie 2011 (paragraful 85 *in fine* de mai sus) confirmă ineficiența căilor de atac interne la momentul faptelor.

ii. Argumentele guvernului pârât

121. Guvernul pârât consideră că din declarațiile martorilor reiese că toți cetățenilor georgieni citați de guvernul reclamant nu se aflau în mod legal pe teritoriul Federației Ruse și că aceștia au avut posibilitatea să folosească căile de atac interne împotriva deciziilor de expulzare care erau accesibile și eficiente. De fapt, ei au beneficiat de o posibilitate reală, înainte de executarea expulzării lor, să introducă o cale de atac sau să depună o cerere de revizuire sau de recurs în casație împotriva deciziilor judecătorești pronunțate împotriva lor. În scrisoarea lor din 15 aprilie 2011 adresată Curții ca răspuns la cererea acesteia, autoritățile rusești au expus în detaliu garanțiile legale pe care le oferă legislația rusă în vederea asigurării protecției judiciare în cazul unor asemenea încălcări, precum și o listă cu exemple de decizii ale instanțelor rusești care s-au pronunțat în apel asupra cererilor cetățenilor georgieni. Potrivit guvernului pârât, aceste informații sunt perfect compatibile cu datele statistice cu privire la numărul cetățenilor georgieni expulzați din Rusia, precum și cu declarațiile autorităților rusești care afirmă că nu au desfășurat niciodată o „campanie anti-georgiană” la momentul faptelor și că nu au înfăptuit o expulzare colectivă a cetățenilor georgieni. Aceștia au avut, de asemenea, posibilitatea să se adreseze parchetului care era abilitat în baza legislației rusești să depună cereri de recurs în casație sau de revizuire.

2. Aprecierea Curții

a. Principii generale

122. Curtea reiterează că practica administrativă se definește prin două elemente: „repetarea actelor” și „tolerarea oficială” (a se vedea *Franța, Norvegia, Danemarca, Suedia și Olanda c. Turciei*, nr. 9940-9944/82,

decizia Comisiei din 6 decembrie 1983, § 19, DR 35, și Cipru c. Turciei, citată mai sus, § 99).

123. Cât privește „repetarea actelor”, Curtea le descrie ca fiind „acumularea unor omisiuni de natură identică sau analogă, atât de numeroase și legate între ele încât să nu fie percepute ca incidente izolate sau excepții, ci ca un ansamblu sau sistem” (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit*, citată mai sus, § 159, și *Cipru c. Turciei*, citată mai sus, § 115).

124. Prin „tolerare oficială” se are în vedere că „se tolerează anumite acțiuni ilegale atunci când superiorii persoanelor direct responsabile cunosc aceste acțiuni, dar nu fac nimic pentru a pedepsi autorii acestora sau pentru a împiedica repetarea lor; sau când autoritatea superioară manifestă indiferență față de numeroasele acuzații, refuzând efectuarea unei investigații serioase pentru a verifica veridicitatea acestora, sau când judecătorul refuză să audieze în mod echitabil aceste plângeri”. La ultimul punct, Comisia a adăugat că „orice măsură întreprinsă de autoritatea superioară trebuie să fie suficient de amplă pentru ca să pună capăt repetării acestor acte sau să provoace o ruptură de ansamblu sau de sistem” (a se vedea *Franța, Norvegia, Danemarca, Suedia și Olanda c. Turciei*, citată mai sus, *ibidem*). În acest sens, Curtea a subliniat că „este de neconceput ca autoritățile unui Stat să nu știe, sau cel puțin să fie în drept să nu știe, despre existența unei asemenea practici. În afară de aceasta, ele își asumă în virtutea Convenției o responsabilitate obiectivă pentru conduita subordonaților lor; ele sunt obligate să-și impună voința subordonaților lor și nu trebuie să se adăpostească în spatele incapacității lor de a asigura respectarea acestui lucru” (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit*, citată mai sus, § 159).

125. În ceea ce privește regula epuizării căilor interne de recurs, Curtea reamintește că, în conformitate cu jurisprudența sa referitoare la cauzele interstatale, ea nu se aplică în principiu dacă guvernul reclamant „atacă o practică, în sine, cu scopul de a împiedica continuarea sau repetarea acesteia, însă fără a-i solicita ... Curții să se pronunțe asupra fiecărui caz prezentat ca probă sau exemplu al acestei practici ” (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit*, citată mai sus, § 159). În orice caz, ea nu se aplică atunci „când este demonstrată existența unei practici administrative, și anume repetarea unor acte interzise prin Convenție cu tolerarea oficială a Statului, în așa fel încât orice procedură ar fi inutilă și ineficientă” (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit*, citată mai sus, *ibidem*; *Akdivar și Alții c. Turciei*, 16 septembrie 1996, § 67, Repertoriul hotărârilor și deciziilor 1996-IV; și *Cipru c. Turciei*, citată mai sus, § 99).

126. Cu toate acestea, problema eficienței și accesibilității căilor interne de recurs poate fi considerată ca o dovadă suplimentară a faptului că această practică a existat sau nu (a se vedea, în special, *Cipru c. Turciei*, citată mai sus, § 87).

127. Or Curtea consideră că examinarea acestei probleme împreună cu chestiunea existenței unei practici administrative este deosebit de pertinentă în prezenta cauză.

b. Aplicarea acestor principii

i. Practica administrativă

128. În prezenta cauză, Curtea nu este chemată să se pronunțe asupra încălcărilor individuale ale drepturilor garantate de Convenție; cu toate acestea, cazurile individuale care au fost aduse în atenția ei pot fi examinate ca elemente de probă a unei posibile practici (a se vedea *Irlanda c. Regatul Unit*, citată mai sus, § 157 *in fine*).

129. Pentru a determina dacă o practică administrativă a existat sau nu, Curtea va aprecia elementele de probă de care dispune în lumina criteriilor definite mai sus (paragrafele 93-95 de mai sus).

130. În acest sens, Curtea notează mai întâi de toate că datele statistice ale părților diferă în privința numărului exact de cetățeni georgieni arestați, deținuți și expulzați pe parcursul perioadei în cauză (sfârșitul lunii septembrie 2006 - sfârșitul lunii ianuarie 2007) (paragrafele 27-28 de mai sus).

131. Într-adevăr, guvernul reclamant afirmă că au fost emise 4634 de ordine de expulzare a cetățenilor georgieni pe parcursul acestei perioade, 2380 dintre care au fost deținuți și expulzați cu forța, iar restul 2254 au părăsit țara pe cont propriu, cu o creștere puternică înregistrată de la începutul lunii octombrie 2006 comparativ cu perioada anterioară.

132. La rândul său, guvernul pârât, care declară că dispune doar de statistici anuale sau semestriale, afirmă că în 2006, au fost pronunțate 4022 de decizii de expulzare administrativă împotriva cetățenilor georgieni. El adaugă că între 1 octombrie 2006 și 1 aprilie 2007 2862 de cetățeni georgieni au făcut obiectul deciziilor de expulzare.

133. Curtea notează că guvernul pârât a prezentat statistici pentru perioada 1 octombrie 2006 - 1 aprilie 2007, ceea ce nu corespunde unei jumătăți de an calendaristic și sugerează că au fost efectuate statistici lunare.

134. Or, având în vedere omisiunea de a furniza date statistice lunare pentru anii 2006 și 2007, Curtea nu este în măsură să accepte că numărul indicat de guvernul pârât corespunde numărului exact de cetățeni expulzați pe parcursul perioadei litigioase.

135. Prin urmare, ea consideră că nu există premise pentru a concluziona că declarațiile guvernului reclamant cu privire la numărul cetățenilor expulzați pe parcursul perioadei litigioase și la creșterea lui netă față de perioada anterioară în luna octombrie 2006 nu sunt credibile. În timpul examinării prezentei cauze, ea pornește deci de la principiul că pe parcursul perioadei în cauză au fost pronunțate mai mult de 4600 de decizii

de expulzare împotriva cetățenilor georgieni, dintre care 2380 au fost deținuți și expulzați cu forța.

136. În lumina tuturor elementelor de care dispune, Curtea observă că evenimentele în cauză au avut loc în același timp, și anume la sfârșitul lunii septembrie sau începutul lunii octombrie 2006: emiterea circularilor și instrucțiunilor litigioase, arestările și expulzările în masă a cetățenilor georgieni, zborurile din Moscova spre Tbilisi și trimiterea scrisorilor funcționarilor ruși în școli. Concordanța cu descrierea evoluției evenimentelor litigioase a organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale este la fel de semnificativă în acest sens (paragrafele 63-74 de mai sus).

137. Guvernul pârât contestă valoarea probantă a informațiilor ce figurează în rapoartele acestor organizații.

138. Cu toate acestea, Curtea reamintește că, în calitate de „stăpână a propriei sale proceduri și propriului său regulament, ea este liberă să se pronunțe nu doar asupra admisibilității și pertinentei, ci și asupra valorii probante a fiecărui element de probă de care dispune” (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit*, citată mai sus, § 210 *in fine*). Or, ea a acordat deseori importanță informațiilor cuprinse în rapoartele recente ale asociațiilor internaționale independente pentru apărarea drepturilor omului sau din surse guvernamentale (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Saadi c. Italiei* [GC], nr. 37201/06, § 131, ECHR 2008; *NA. c. Regatului Unit*, nr. 25904/07, § 119, 17 iulie 2008; *M.S.S. c. Belgiei și Greciei* [GC], nr. 30696/09, §§ 227 și 255, ECHR 2011; și *Hirsi Jamaa și Alții c. Italiei* [GC], nr. 27765/09, § 118, ECHR 2012). Criteriile pertinente de apreciere a fiabilității acestor rapoarte sunt autoritatea și reputația autorilor lor, gradul de seriozitate al investigațiilor aflate la originea lor, coerența concluziilor lor și confirmarea lor de către alte surse (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Saadi* citată mai sus, § 143; *NA*, citată mai sus, § 120; și *Sufi și Elmi c. Regatului Unit*, nr. 8319/07 și nr. 11449/07, § 230, 28 iunie 2011).

139. În cauza de față, având în vedere seriozitatea investigației aflate la originea acestor rapoarte și faptul că în privința aspectelor litigioase concluziile corespund și sunt confirmate de declarațiile martorilor georgieni, Curtea nu vede niciun motiv să pună la îndoială fiabilitatea acestor rapoarte.

140. Mai mult decât atât, Curtea consideră că în urma constatării sale a încălcării art. 38 din Convenție, există o prezumție puternică că declarațiile guvernului reclamant cu privire la conținutul circularilor litigioase ce ordonau să fie expulzați anume cetățenii georgieni sunt credibile.

141. Același lucru este valabil și în cazul autenticității celorlalte documente prezentate de guvernul reclamant și care se referă la aceste circulare, printre care, în special, instrucțiunea nr. 122721/08 din 2 octombrie 2006 emisă de departamentul central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad (paragraful 31 de mai sus).

142. Această instrucțiune, care pune în practică circulara nr. 0215 a departamentului central al afacerilor interne din Sankt Petersburg și regiunea Leningrad din 30 septembrie 2006, menționează expres expulzarea „cetățenilor Republicii Georgiene” care se află în situație ilegală în Federația Rusă. Ea ordonă să fie expulzați „doar” aceștia, plasându-i în detenție în centrul de primire și detenție al departamentului central al afacerilor interne. Ea indică, mai cu seamă, că „adoptarea deciziilor s-a făcut în coordonare cu tribunalul din Sankt Petersburg și tribunalul regiunii Leningrad”.

143. Curtea face trimitere, de asemenea, la rapoartele organizațiilor guvernamentale și non-guvernamentale, care au pus în evidență această instrucțiune (a se vedea rapoartele APCE și HRW, la care aceasta este anexată, și raportul FIDH, p 26 b) *in fine* – paragrafele 39-40 de mai sus), precum și la constatarea Comisarului pentru drepturile omului al Federației Ruse care a menționat-o în raportul său din 2006, considerând că răspunsul Procurorului General adjunct la cererea sa de efectuare a unei investigații asupra autenticității acesteia a rămas nesatisfăcută (paragraful 35 de mai sus). În acest sens, trebuie de menționat că în răspunsul său din 8 decembrie 2006, Procurorul General adjunct nu a indicat faptul că instrucțiunea litigioasă nu era autentică (paragraful 34 de mai sus).

144. În fine, nu este contestat faptul că la începutul lunii octombrie 2006, funcționari ai departamentelor afacerilor interne din diferite regiuni ale Moscovei și ai regiunii Samara au trimis scrisori unor directori de școli cerându-le să întocmească liste cu elevi georgieni din diverse motive (cum ar fi asigurarea ordinii publice, preîntâmpinarea actelor teroriste și tensiunilor dintre copiii ce locuiesc la Moscova și copiii georgieni, identificarea cazurilor de dare de mită școlilor de către emigranții ilegali, identificarea copiilor care trăiesc în condiții insalubre (paragrafele 36-37 de mai sus).

145. Or trebuie subliniat că nicio cerere de acest gen nu a fost trimisă înainte de începutul lunii octombrie. Chiar dacă acestea nu erau multe la număr și nu este exclus că a fost vorba de niște funcționari zeloși care au acționat din proprie inițiativă, faptul că ziua în care aceste cereri au fost trimise coincide cu ziua circularilor și instrucțiunilor este revelatoriu. Mai mult decât atât, la audierea martorilor, funcționarii ruși au confirmat că aceste acțiuni erau strict interzise prin lege, respectiv este surprinzător că mai mulți funcționari au acționat simultan din proprie inițiativă încălcând legislația în vigoare. În fine, Curtea constată că sancțiunile impuse acestora au constat într-o mustrare, o retrogradare și măsuri disciplinare (paragraful 37 de mai sus).

146. Prin urmare, ea consideră că elementele de probă prezentate de guvernul pârât, și anume cele două scrisori din decembrie 2006 ale Procurorului General adjunct, precum și rapoartele de investigație ale autorităților rusești ca urmare a cererilor de colectare a informațiilor

adresate diferitor școli, nu sunt de natură să refuteze acuzațiile de „tolerare oficială” a acestor acte ilegale ale autorităților rusești.

ii. Căile de atac interne

147. Cât privește eficiența și accesibilitatea căilor de atac interne, Curtea subliniază, mai întâi de toate, concordanța declarațiilor martorilor georgieni privind condițiile lor de arestare și desfășurarea procedurilor foarte sumare în fața instanțelor în Federația Rusă (paragrafele 45-46 și paragrafele 48-49 de mai sus).

148. Același lucru este valabil și în cazul descrierii evenimentelor litigioase de organizațiile internaționale guvernamentale și non-guvernamentale, care evocă în special existența unei coordonări dintre puterile administrative și judiciare (paragrafele 39-40 și paragrafele 68-71 de mai sus).

149. Curtea notează că cetățenii georgieni au fost arestați, deținuți și expulzați pentru niște pretinse încălcări ale articolelor 18.8, 18.10 și 18.11 din codul contravențiilor administrative (de ex. absența permisului de lucru, vizei sau a unui certificat de înregistrare în regulă) și că deciziile au fost pronunțate de instanțele ordinare.

150. Or ea nu pune la îndoială faptul că în Federația Rusă există căi de atac împotriva arestării și detenției, precum și a deciziilor de expulzare, după cum a afirmat guvernul pârât în diversele sale observații și după cum acestea au fost descrise de funcționarii ruși în cadrul audierii martorilor (a se vedea, de asemenea, *Niyazov c. Rusiei*, nr. 27843/11, §§ 87 et seq., 16 octombrie 2012).

151. Curtea însă trebuie să țină cont, într-o manieră realistă, nu doar „de căile de atac teoretic prevăzute în sistemul juridic al Părții contractante vizate, ci și de contextul juridic și politic în care acestea operează, precum și de situația personală a reclamantilor” (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Akdivar și Alții*, citată mai sus, § 69).

152. Or, având în vedere toate elementele de care dispune, Curtea consideră că în timpul perioadei în cauză existau obstacole reale pentru cetățenii georgieni în folosirea căilor de atac, atât în timpul procedurii în fața instanțelor rusești în Federația Rusă, cât și odată ce au fost expulzați.

153. Ea consideră că în Federația Rusă aceste obstacole au apărut ca rezultat al desfășurării procedurilor în fața instanțelor rusești așa cum au fost descrise de martorii georgieni, și anume că aceștia au fost duși în grupuri în fața instanțelor. În timp ce unii au evocat un interviu cu judecătorul care a durat cinci minute și fără o examinare corespunzătoare a circumstanțelor cauzei, alții au afirmat că nu au fost admiși în sala de audiere și că au așteptat pe culoare, sau chiar în autobuzele cu care au fost aduși, împreună cu alți cetățeni georgieni. Ei au declarat că, ulterior, li s-a ordonat de o manieră autoritară să semneze deciziile de instanță fără să fi avut posibilitatea să le citească sau să obțină o copie a acestora. Ei nu au avut

nici traducător, nici avocat. Ca regulă generală, atât judecătorii, cât și ofițerii de poliție i-au descurajat să depună recurs în apel, spunându-le că există un ordin de expulzare a cetățenilor georgieni.

154. În plus, atmosfera de grabă și intimidare în care aceste măsuri au fost întreprinse, explică, de asemenea, reticența cetățenilor georgieni de a folosi acele căi de atac.

155. În acest sens, Curtea acordă mai multă credibilitate descrierii desfășurării acelor proceduri de către martorii georgieni, ce corespunde cu descrierea organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale, decât descrierii funcționarilor ruși care pare puțin realistă având în vedere numărul de cetățeni georgieni expulzați pe parcursul perioadei litigioase.

156. Ea consideră că, dincolo de factorul psihologic, în Georgia existau obstacole de ordin practic în exercitarea căilor de atac legate de întreruperea legăturilor de transport dintre cele două țări. În plus, era foarte dificil să contactezi Consutul Federației Ruse în Georgia care funcționa cu un efectiv foarte redus de trei diplomați la momentul faptelor.

157. Prin urmare, Curtea consideră că în lipsa prezentării statisticilor lunare a deciziilor de expulzare a cetățenilor georgieni pronunțate de instanțele rusești exact pe parcursul perioadei în cauză, documentele prezentate de guvernul pârât în scrisoarea sa din 15 aprilie 2011 (paragraful 85 *in fine* de mai sus) nu aduce o probă suficientă a faptului că aceste căi de apel ar fi fost eficiente și accesibile la momentul faptelor și că ar fi avut șanse rezonabile de succes.

158. În special, numărul deciziilor de apel (42) prezentate pare mic în raport cu numărul de entități teritoriale ce există în Federația Rusă și de numărul de decizii de expulzare a cetățenilor georgieni pronunțate pe parcursul acelei perioade (paragraful 135 de mai sus). Numărul deciziilor de apel prezentate pare, de asemenea, derizoriu pentru orașele Moscova (8) și Sankt Petersburg (17), având în vedere că majoritatea expulzărilor cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei litigioase au avut loc în aceste orașe unde, de asemenea, locuiesc majoritatea lor.

iii. Concluzie

159. Având în vedere toți acești factori, Curtea concluzionează că, începând cu octombrie 2006, în Federația Rusă a fost instituită o politică coordonată de arestare, detenție și expulzare a cetățenilor georgieni care a constituit o practică administrativă în sensul jurisprudenței Convenției. Prin urmare, trebuie respinsă excepția privind neputința căilor de atac interne invocate de guvernul pârât.

B. Regula celor șase luni

160. Curtea reiterează „că în absența căilor de atac, acest termen trebuie calculat începând cu actul sau decizia pretins incompatibilă cu Convenția” (a se vedea, *inter alia*, *Georgia c. Rusiei (I)*, citată mai sus, § 47).

161. Or deși camera a rezervat această problemă pentru a o examina odată cu fondul, guvernele nu au depus nicio observație la acest subiect. Guvernul reclamant doar i-a solicitat Curții să stabilească că cererea a fost depusă în termenul de șase luni prevăzut de Convenție.

162. În prezenta cauză, cererea a fost depusă la Curte la 26 martie 2007, în timp ce deciziile de expulzare a cetățenilor georgieni contestate de guvernul reclamant au fost pronunțate după 27 septembrie 2006.

163. Prin urmare, Curtea consideră că termenul de șase luni prevăzut de Convenție a fost respectat.

IV. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 4 DIN PROTOCOLUL Nr. 4

164. Guvernul reclamant invocă articolul 4 din Protocolul nr. 4, care prevede următoarele:

“Expulzările colective de străini sunt interzise.”

A. Argumentele părților

1. Guvernul reclamant

165. Guvernul reclamant susține că Statul pârât a expulzat în mod colectiv cetățeni georgieni de pe teritoriul Federației Ruse, și le-a refuzat dreptul de a le fi examinate cererile de către o instanță. El se arată foarte îngrijorat de faptul că în timpul procedurii cauzele persoanelor care au făcut obiectul ordinelor de expulzare nu au fost examinate în fond. Într-adevăr, din audierea martorilor și din rapoartele organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale reiese că instanțele nu vroiau să audieze argumentele cetățenilor georgieni, iar aceștia din urmă nu au avut posibilitatea să-și prezinte motivele lor de recurs împotriva expulzării lor. Judecătorii au folosit același formular pentru toate deciziile de expulzare, înscriind doar numele și datele pertinente, fără a examina circumstanțele de fapt ale fiecărei cauze. Unele victime nici măcar nu au avut posibilitatea să se prezinte în fața instanței.

2. Guvernul pârât

166. Guvernul pârât neagă aceste declarații și consideră că prezenta cauză diferă în mod substanțial de cauza *Čonka c. Belgiei* (nr. 51564/99, ECHR 2002-I), întrucât autoritățile Federației Ruse nu au declarat niciodată că au înfăptuit o expulzare colectivă a cetățenilor georgieni și nu au emis nicio instrucțiune în acest sens pentru autoritățile responsabile. În plus, cetățenii georgieni nu au fost convocați în fața autorităților competente ale ministerului de interne și mulți dintre ei au putut părăsi Federația Rusă prin propriile mijloace. În fine, fiecare cetățean georgian urmărit pentru săvârșirea unei contravenții administrative a beneficiat de o examinare individuală a situației sale în conformitate cu legislația rusă. Guvernul rus contestă credibilitatea declarațiilor martorilor georgieni în acest sens și face trimitere la declarațiile funcționarilor ruși. Potrivit guvernului pârât, prezenta cauză se aseamănă mai mult cu cauza *Sultani c. Franței* (nr. 45223/05, ECHR 2007-IV (extrase)), deoarece, la fel ca în hotărârea dată, guvernul pârât a organizat, în octombrie 2006, zboruri directe speciale în scopul transportării cetățenilor georgieni între Moscova și Tbilisi, din cauza suspendării legăturilor aeriene dintre Federația Rusă și Georgia. Or expulzarea imigranților ilegali și a persoanelor care au încălcat într-un alt fel prevederile cu privire la șederea pe teritoriul rus constituie un drept suveran și o obligație a Statului rus în scopul garantării securității naționale și internaționale.

B. Aprecierea Curții

1. Principii generale

167. Curtea reiterează jurisprudența sa conform căreia „expulzarea colectivă, în sensul articolului 4 din Protocolul nr. 4, ar trebui înțeleasă ca orice măsură care aduce constrângeri străinilor, în calitate de grup, de a părăsi o țară, cu excepția cazului în care o asemenea măsură este luată pe temeiul și în considerarea unei examinări obiective și raționale a situației particulare a fiecăruia dintre străinii care constituie grupul” (a se vedea *Čonka*, citată mai sus, § 59). În continuare, Curtea a precizat că „faptul că mai mulți străini au constituit obiectul unor decizii similare nu înseamnă, per se, că este vorba de o expulzare colectivă atunci când fiecare persoană vizată are posibilitatea să invoce în fața autorităților competente argumentele împotriva expulzării sale” (a se vedea, printre altele, *Sultani*, citată mai sus, § 81, și *Hirsi Jamaa și Alții*, citată mai sus, § 184). Acest lucru nu implică, în sine, faptul că în cazurile în care a avut loc o examinare rezonabilă și obiectivă a situației particulare a fiecărei persoane vizate, „circumstanțele punerii în practică a deciziilor de expulzare nu mai joacă niciun rol în determinarea respectării articolului 4 din Protocolul nr. 4” (a se vedea *Čonka*, citată mai sus, *ibid.*).

168. În ceea ce privește domeniul de aplicare al articolului 4 din Protocolul nr. 4, Curtea notează că textul său nu se referă la situația legală a persoanelor vizate, spre deosebire de articolul 1 din Protocolul nr. 7 pe care Curtea îl va examina mai jos (paragrafele 228-231 de mai jos). Prin urmare, din comentariul la proiectul de redactare a Protocolului nr. 4 rezultă că potrivit Comitetului de experți, străinii la care se referă articolul 4 nu sunt doar cei care se află în situație de ședere legală pe teritoriul unei țări, ci „toți cei care nu au un drept real la naționalitate într-un Stat, indiferent de faptul dacă sunt în trecere sau se află în situație de ședere sau au domiciliul în țara respectivă, sau dacă sunt refugiați sau dacă au intrat în țară din proprie inițiativă, dacă sunt apatrizi sau se află în posesia unei alte naționalități” (Articolul 4 din varianta finală a Comitetului, p. 505, § 34).

169. În conformitate cu această interpretare, în cauzele pe care le-a examinat, Curtea a aplicat articolul 4 din Protocolul nr.4 în cazul persoanelor cu reședința, din diverse motive, pe teritoriul unui Stat sau care erau interceptate în larg pe corăbii arborând steagul Statului pârât, fiind întorși în Statul de origine (a se vedea, *inter alia*, *Çonka*; *Sultani*; și *Hirsi Jamaa și Alții*, citată mai sus).

2. Aplicarea acestor principii

170. Prin urmare, în prezenta cauză, articolul 4 din Protocolul nr. 4 se aplică indiferent de faptul dacă cetățenii georgieni erau sau nu în situație de ședere legală pe teritoriul Federației Ruse.

171. În fond, Curtea va trebui să determine dacă măsurile au fost întreprinse în urma și în temeiul unei examinări rezonabile și obiective a situației particulare a fiecăruia din cetățenii georgieni, ținând cont, în același timp, de contextul general la momentul faptelor.

172. În acest sens, ea face trimitere aici la descrierea concordantă privind desfășurarea procedurilor foarte sumare în fața instanțelor rusești a martorilor georgieni și a organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale (paragrafele 48-49 și paragrafele 68-71 de mai sus).

Astfel, comitetul de monitorizare al APCE susține că „rutina expulzărilor” urma aceeași schema în toată țara: „georgienii opriți în stradă sub pretextul unui control de acte erau plasați în detenție, indiferent dacă actele lor erau în regulă sau nu, și duși la posturile de miliție unde erau adunați în grupuri mari, apoi duși în fața instanțelor, unde pe numele acestora erau pronunțate sancțiuni administrative și decizii de expulzare de pe teritoriul rus, în conformitate cu acordurile prelabile cu instanțele, fără avocați sau o examinare a circumstanțelor cauzei, în cadrul unei proceduri care dura de la două până la zece minute. Deseori, persoanele vizate de aceste măsuri nici măcar nu erau admise în sala de audiere, și deținuții rămâneau pe culoare, sau chiar în mașinile cu care au fost aduși acolo” (raportul APCE, § 59).

173. În plus, organizațiile internaționale au indicat faptul că arestările și expulzările masive ale cetățenilor georgieni începuseră la începutul lunii octombrie 2006 și au evocat existența unei coordonări dintre puterile administrative și judiciare (paragrafele 39-40 și paragrafele 68-71 de mai sus).

174. Potrivit Curții, prezenta cauză seamănă mai mult cu cauza *Čonka* citată mai sus, în care Curtea a stabilit existența unei expulzări colective ținând cont de toate circumstanțele care au însoțit implementarea deciziilor de expulzare, decât cu cauza *Sultani*, în care Curtea a considerat că autoritatea relevantă ținuse cont de situația personală a reclamantului, solicitant de azil de naționalitate afgană, precum și de presupusele riscuri în cazul întoarcerii sale în țara sa de origine.

175. Particularitatea prezentei cauze constă în faptul că pe parcursul perioadei litigioase au existat mii de decizii de expulzare a cetățenilor georgieni pronunțate de instanțele rusești (paragraful 135 de mai sus). Chiar dacă, în mod formal, fiecare cetățean georgian a beneficiat de o decizie de justiție, Curtea consideră că desfășurarea procedurilor de expulzare pe parcursul acestei perioade, după emiterea circularelor și instrucțiunilor litigioase, precum și numărul de cetățeni expulzați - începând cu luna octombrie 2006 - făceau imposibilă examinarea rezonabilă și obiectivă a situației individuale a fiecăruia dintre ei.

176. În plus, concluzia la care a ajuns Curtea cu privire la implementarea în Federația Rusă a unei politici coordonate de arestare, detenție și expulzare a cetățenilor georgieni începând cu luna octombrie 2006 (paragraful 159 de mai sus) demonstrează, de asemenea, că aceste expulzări au avut un caracter colectiv.

177. Această constatare nu aduce atingere dreptului Statelor de a stabili propriile lor politici de imigrare. Cu toate acestea, trebuie de menționat faptul că dificultățile ce țin de gestionarea fluxului migrator nu pot justifica recurgerea, din partea Statului, la practici incompatibile cu obligațiile prevăzute de Convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Hirsi Jamaa și Alții*, citată mai sus, § 179).

178. Având în vedere toate aceste elemente, Curtea consideră că expulzările cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză nu au fost adoptate în urma și în temeiul unei examinări rezonabile și obiective a situației particulare a fiecăruia dintre ei și că ele au constituit o practică administrativă ce încalcă articolul 4 din Protocolul nr. 4.

V. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 5 §§ 1 ȘI 4 DIN CONVENȚIE

179. Guvernul reclamant invocă art. 5 §§ 1 și 4 din Convenție, ale cărui părți pertinente prevăd următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale :

...

f. dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

...

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție are dreptul să introducă recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală.”

A. Argumentele părților

1. *Guvernul reclamant*

180. În viziunea guvernului reclamant, din totalitatea proceselor verbale ale audierii martorilor reiese clar că modul arbitrar în care cetățenii georgieni au fost arestați și deținuți face arestarea și deținerea acestora ilegale în temeiul art. 5 § 1 din Convenție. În plus, imposibilitatea cetățenilor georgieni să conteste caracterul legal al arestării și detenției lor a încălcat art. 5 § 4 din Convenție. Arestările georgienilor în vederea expulzării lor au luat forma unor operațiuni în masă ce au implicat căutarea lor la ieșirea din biserici, la pieți, în stradă și instituțiile școlare, precum și la domiciliu și la locurile lor de muncă.

2. *Guvernul pârât*

181. Guvernul pârât contestă afirmațiile guvernului reclamant și susține că arestările cetățenilor georgieni în vederea expulzării lor au fost conduse în conformitate cu legislația rusă în scopul combaterii imigrării ilegale. În acest sens, el aduce aceleași argumente ca în cazul articolului 4 din Protocolul nr. 4 (paragraful 166 de mai sus).

B. Aprecierea Curții

182. Curtea observă de la bun început că părțile nu contestă între ele faptul că arestările în cauză au avut loc cu scopul expulzării cetățenilor georgieni de pe teritoriul rus, astfel încât art. 5 § 1 (f) din Convenție este aplicabil în speță. Or, „atunci când este vorba de „legalitatea” unei detenții, inclusiv respectarea „căilor legale”, Convenția face trimitere, în principal, la obligația de a respecta normele de fond și procedurale ale legislației naționale, însă ea cere, de asemenea, ca orice privațiune de libertate să fie în conformitate cu scopul articolului 5: protejarea individului împotriva arbitrarului” (a se vedea, printre altele, *Čonka*, citată mai sus, § 39, și *Shamayev și Alții*, citată mai sus, § 397).

183. În virtutea paragrafului 4 din art. 5, persoanele arestate sau deținute au dreptul să introducă o acțiune în scopul verificării respectării exigențelor procedurale și de fond necesare „legalității”, în sensul Convenției, privațiunii lor de libertate. Noțiunea de „legalitate” trebuie să aibă același sens în paragraful 4 din art.5 ca și în paragraful 1, astfel încât persoana deținută să aibă dreptul la o revizuire a „legalității” detenției sale nu doar în lumina dreptului intern, ci și a Convenției, a principiilor generale consacrate de aceasta și a scopului restricțiilor autorizate de art. 5 § 1 (a se vedea *Chahal c. Regatului Unit*, 15 noiembrie 1996, § 127, *Culegeri de Hotărâri și Decizii 1996-V; mutatis mutandis, Stanev c. Bulgariei* [GC], nr. 36760/06, § 168, ECHR 2012; și *Idalov c. Rusiei* [GC], nr. 5826/03, § 160, 22 mai 2012).

184. Curtea consideră că în cauza de față, capetele de plângere în baza art. 5 §§ 1 și 4 din Convenție sunt strâns legate de cele în baza articolului 4 din Protocolul nr. 4.

185. Într-adevăr, expulzările cetățenilor georgieni erau precedate de arestări în masă în stradă, la locurile de muncă sau la domiciliul lor. Curtea se referă, în acest sens, la descrierea concordantă a condițiilor de arestare a martorilor georgieni și a organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale (paragrafele 45-46 și paragrafele 68-71 de mai sus). În plus, ea a concluzionat că în Federația Rusă a fost implementată o politică coordonată de arestare, detenție și expulzare a cetățenilor georgieni începând cu luna octombrie 2006 (paragraful 159 de mai sus).

186. Prin urmare, faptul că aceste expulzări au fost calificate de Curte drept „colective” înseamnă, în circumstanțele cauzei, că arestările care le-au precedat au avut un caracter arbitrar.

187. Având în vedere toate aceste elemente, Curtea consideră că arestările și detențiile cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză au constituit o practică administrativă contrară art. 5 § 1 din Convenție.

188. În lipsa unor căi de atac eficiente și accesibile pentru cetățenii georgieni împotriva arestărilor, detențiilor și deciziilor de expulzare pe parcursul perioadei în cauză (paragrafele 151-158 de mai sus), Curtea consideră că a avut loc, de asemenea, o încălcare a art. 5 § 4 din Convenție.

VI. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 3 DIN CONVENȚIE

189. Guvernul reclamant invocă art. 3 din Convenție, care prevede următoarele:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

A. Argumentele părților

1. Guvernul reclamant

190. Guvernul reclamant susține că suprapopularea gravă a celulelor, caracterul inadecvat al instalațiilor prevăzute pentru dormit, lipsa igienei și a intimității instalațiilor sanitare, faptul că deținuții trăiau, dormeau și mergeau la toaletă în aceeași cameră, exemplele de decese și boli grave printre deținuți și toate celelalte circumstanțe descrise mai sus indică, în mod clar, că Federația Rusă nu a respectat obligațiile care îi revin în virtutea Convenției. În plus, condițiile de transport, în special din autobuze și avionul de tip cargo erau deosebit de umiltoare, guvernul făcând trimitere în acest sens la declarațiile martorilor georgieni. Prin urmare, guvernul reclamant îi solicită Curții să concluzioneze că a fost încălcat art. 3 din Convenție.

2. Guvernul pârât

191. Guvernul pârât contestă aceste afirmații și susține că atunci când au descris, în special, condițiile de detenție din centrele de detenție pentru străini, martorii georgieni interogați au făcut declarații contradictorii, care, în același timp, nu concordă cu documentele furnizate de autoritățile rusești sau declarațiile altor martori. Prin urmare, aceste declarații nu pot constitui probe „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. El adaugă că niciuna din persoanele interogate și care fusese deținute în aceste centre nu a declarat în fața Curții că a existat vreo deosebire oarecare între aceste condiții și condițiile cetățenilor altor țări care se aflau în aceleași centre de detenție pentru străini sau în aceeași celulă. În fine, potrivit guvernului pârât condițiile de transport din avioane erau decente și aceleași avioane erau folosite pentru expulzarea altor cetățeni străini; el se referă la declarațiile funcționarilor ruși în acest sens.

B. Aprecierea Curții

1. Principii generale

192. Curtea reiterează jurisprudența sa recentă referitoare la art. 3 din Convenție, rezumată în hotărârea sa pilot *Ananyev și Alții c. Rusiei*, apoi reluată în hotărârea sa *Idalov c. Rusiei*:

„... Articolul 3 din Convenție consacră una din valorile fundamentale ale unei societăți democratice. Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante este absolută, indiferent de circumstanțele și acțiunile victimei (a se vedea, de exemplu, *Labita c. Italiei* [GC], nr. 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV). Maltratările trebuie să atingă un nivel minim de severitate pentru a cădea sub incidența articolului 3. Evaluarea acestui minim este relativă; ea depinde de toate circumstanțele cauzei, cum ar fi durata tratamentului și efectele sale fizice sau psihice și, uneori, sexul, vârsta

și starea de sănătate a victimei (a se vedea, printre altele, *Irlanda c. Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, § 162, seria A nr. 25).

Maltratarea care atinge un asemenea nivel minim de severitate implică, de obicei, vătămări corporale sau suferințe fizice sau psihice intense. Cu toate acestea, chiar și în lipsa unor asemenea abuzuri, din moment ce tratamentul umilește sau degradează un individ, dând dovadă de o lipsă de respect pentru demnitatea sa umană sau diminuându-o, sau îi trezește sentimente de frică, angoasă și inferioritate capabile să distrugă rezistența sa morală și fizică, acest tratament poate fi descris ca degradant, căzând sub incidența interdicției articolului 3 (a se vedea, printre altele, *Vasyukov c. Rusiei*, nr. 2974/05, § 59, 5 aprilie 2011).

Cât privește privațiunea de libertate, Curtea întotdeauna a subliniat că, pentru a cădea sub incidența articolului 3, suferința și umilița aduse trebuie în orice caz să depășească acel element inevitabil de suferință și umilire legat de privațiunea de libertate. Statul trebuie să se asigure că persoanele sunt deținute în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că modul și metoda aplicării măsurii nu aduc o suferință sau durere de o intensitate ce depășește nivelul inevitabil de suferință inerent în detenție și că, având în vedere cerințele practice din închisoare, integritatea și sănătatea deținuților sunt asigurate în mod adecvat (a se vedea *Kudla c. Poloniei* [GC], nr. 30210/96, §§ 92-94, ECHR 2000-XI, și *Popov c. Rusiei*, nr. 26853/04, § 208, 13 iulie 2006).

În timpul evaluării condițiilor de detenție, este necesar să se ia în considerare efectele cumulative ale acestora precum și acuzațiile specifice ale reclamantului (a se vedea *Dougoz c. Greciei*, nr. 40907/98, § 46, ECHR 2001-II). Durata perioadei în timpul căreia o persoană este deținută în anumite condiții trebuie luată în considerare (a se vedea, printre altele, *Alver c. Estoniei*, nr. 64812/01, § 50, 8 noiembrie 2005).

(a se vedea *Ananyev și Alții c. Rusiei*, nr. 42525/07 și nr. 60800/08, § 139-42, 10 ianuarie 2012, și *Idalov*, citată mai sus, §§ 91-94; cu privire la condițiile de transport, a se vedea, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Khudoyorov c. Rusiei*, nr. 6847/02, §§ 116 et seq., ECHR 2005-X (extrase)).

2. Aplicarea acestor principii

193. Curtea observă că cetățenii georgieni au fost mai întâi deținuți în comisariatele de poliție (de la câteva ore până la una sau două zile, potrivit mărturiilor lor) apoi în centrele de detenție pentru străini (de la două până la paisprezece zile, potrivit mărturiilor), înainte de a fi transportați cu autobuzul către diferite aeroporturi din Moscova și expulzați în Georgia cu avionul (paragraful 45 de mai sus). O parte din cetățenii georgieni împotriva cărora au fost pronunțate decizii de expulzare au părăsit teritoriul Federației Ruse prin propriile mijloace.

194. Părțile nu sunt de acord asupra majorității aspectelor legate de condițiile de detenție a cetățenilor georgieni. Cu toate acestea, atunci când există un dezacord cu privire la condițiile de detenție, nu este necesar pentru Curte să stabilească veridicitatea fiecărui element în litigiu. Ea poate să concluzioneze că art. 3 din Convenție a fost încălcat, în baza oricărei acuzații grave necontestate de guvernul pârât (a se vedea *mutatis mutandis*, *Idalov*, citată mai sus, § 96).

195. În acest sens, Curtea va examina, de asemenea, elementele de probă de care dispune.

196. Ea observă mai întâi de toate că deși în timpul audierii unii martori georgieni au făcut declarații contradictorii în anumite privințe (în special cu privire la dimensiunea celulelor), descrierile acestora a condițiilor de detenție în comisariate și centrele de detenție pentru străini, precum și a condițiilor de expulzare în Georgia sunt per ansamblu concordante și corespund descrierilor organizațiilor internaționale guvernamentale și non-guvernamentale (paragrafele 52-55 și 72-74 de mai sus). Aceste organizații, într-adevăr, au indicat că mulți cetățeni georgieni au fost supuși unor tratamente inumane și degradante din cauza condițiilor rele de detenție și expulzare (de exemplu, celule suprapopulate, lipsa de hrană și apă, lipsa igienei și transportarea a peste o sută de cetățeni georgieni cu un avion de tip cargo).

197. În plus, dl Pataridze, Consulul Georgiei în Federația Rusă la momentul faptelor, a afirmat că el însuși împreună cu echipa sa au vizitat peste douăsprezece centre de detenție din diferite regiuni ale Federației Ruse, dintre care, în special, centrele din Sankt Petersburg și Moscova. El a confirmat că acolo se aflau cu precădere cetățeni georgieni, că celulele erau suprapopulate, condițiile de detenție foarte dificile, igiena deplorabilă și nu erau suficiente paturi și saltele.

198. Curtea nu are nicio îndoială cu privire la caracterul extrem de dificil al condițiilor de detenție având în vedere numărul mare al cetățenilor georgieni deținuți pentru a fi ulterior expulzați într-un timp atât de scurt. În acest sens, ea acordă mai multă credibilitate declarațiilor martorilor georgieni decât mărturiilor funcționarilor ruși care au descris condițiile de detenție ca fiind foarte bune.

199. Ținând cont de toate elementele prezentate în fața Curții, mai întâi de toate pare de netăgăduit faptul că cetățenii georgieni au fost deținuți în celule din comisariate sau centre de detenție pentru străini care erau extrem de suprapopulate. În orice caz, spațiul personal de care aceștia dispuneau nu corespundea standardului minim expus în jurisprudența Curții (a se vedea, printre altele, *Idalov*, citată mai sus, § 101). În plus, cetățenii georgieni erau nevoiți să doarmă pe rând, având în vedere lipsa locurilor individuale de dormit.

200. Or, lipsa extremă de somn într-o celulă de închisoare este un aspect deosebit de important care trebuie luat în considerare pentru a stabili dacă condițiile de detenție litigioase erau „degradante” în sensul art. 3 din Convenție (a se vedea *Ananyev și Alții*, citată mai sus, § 143).

201. Ca regulă generală, Curtea a indicat deja de mai multe ori că suprapopularea din închisorile rusești era o problemă ce o preocupa în mod special. În foarte multe cauze, aceasta a ajuns sistematic la concluzia că drepturile reclamanților fusese încălcate din cauza insuficienței spațiului personal de care aceștia dispuneau pe durata detenției lor (a se vedea, *inter*

alia, Idalov, citată mai sus, § 97, și *Solovyevy c. Rusiei*, nr. 918/02, § 123, 24 aprilie 2012). În acest sens, prezenta cauză care vizează în special centrele de detenție pentru străini nu face excepție.

202. Curtea face trimitere, de asemenea, la raportul Comitetului european pentru prevenirea torturii (CPT) cu privire la Federația Rusă din decembrie 2001 și în care acesta s-a declarat ca fiind foarte preocupat de condițiile de detenție ale cetățenilor străini în aceste centre, accentuând suprapopularea celulelor (raportul către guvernul rus cu privire la vizita CPT în Federația Rusă în perioade 2-7 decembrie 2001, § 32, CPT/Inf (2003) 30).

203. În plus, în cauza de față, trebuie de observat că elementele de probă prezentate în fața Curții demonstrează, de asemenea, că nu erau îndeplinite condițiile sanitare și de igienă elementare și că deținuții sufereau de lipsă de intimitate din cauza faptului că veceurile nu erau separate de restul celulelor.

204. În acest sens, Curtea reamintește că natura inadecvată a condițiilor de detenție constituie o problemă structurală recurentă în Federația Rusă, care rezultă dintr-o disfuncție a sistemului penitenciar rus, fapt care a condus Curtea să ajungă la concluzia că a existat o încălcarea a art. 3 în mai multe hotărâri de la prima constatare a unei încălcări în 2002, în cauza *Kalashnikov c. Rusiei* (nr. 47095/99, ECHR 2002-VI) și să adopte o hotărâre pilot în cauza *Ananyev și Alții* citată mai sus. Curtea nu vede niciun motiv pentru a ajunge la o altă concluzie în cauza de față.

205. Având în vedere toate aceste elemente, Curtea consideră că condițiile de detenție le-au cauzat cetățenilor georgieni suferințe incontestabile și că acestea trebuie analizate atât ca tratamente inumane cât și degradante ce au constituit o practică administrativă prin încălcarea art. 3 din Convenție.

206. Prin urmare, Curtea nu consideră necesar să fie examinat restul observațiilor părților referitoare la condițiile de expulzare a cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză.

VII. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 13 DIN CONVENȚIE ÎN CONJUNCȚIE CU ARTICOLUL 4 DIN PROTOCOLUL Nr. 4 ȘI CU ARTICOLUL 5 §§ 1 și 4 ȘI ARTICOLUL 3 DIN CONVENȚIE

207. Guvernul reclamant invocă încălcarea art. 13 din Convenție în conjuncție cu art. 4 din Protocolul Nr. 4 și art. 5 §§ 1 și 4 și art. 3 din Convenție. Art. 13 este formulat în felul următor:

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

A. Argumentele părților

208. După cum a indicat și în observațiile sale precedente, guvernul reclamant susține că cetățenii georgieni nu au dispus de căi de atac eficiente și accesibile împotriva arestărilor și deciziilor de expulzare pe parcursul perioadei litigioase (paragraful 120 de mai sus).

209. Guvernul pârât, la rândul său, contestă aceste declarații (paragraful 121 de mai sus).

B. Aprecierea Curții

210. Curtea reamintește că art. 13 din Convenție impune „prevederea unui remediu intern pentru a examina conținutul unei „plângeri de natură a fi susținută” în temeiul Convenției și pentru a oferi o redresare adecvată” (a se vedea, *inter alia*, *Čonka*, citată mai sus, § 75).

211. Ținând cont de constatarea sa privind încălcarea art. 4 din Protocolul Nr. 4, precum și a art. 5 §§ 1 și 4 și a art. 3 din Convenție, Curtea nu poate decât să ajungă la concluzia că pretențiile guvernului reclamant sunt „de natură a fi susținute” în sensul art. 13.

212. Or, constatarea încălcării art. 4 din Protocolul Nr. 4 și a art. 5 § 4 din Convenție implică, în sine, lipsa căilor de atac eficiente și accesibile. Prin urmare, nu este necesar să fie examinat separat capătul de plângere al guvernului reclamant cu privire la încălcarea art. 13 din Convenție în conjuncție cu aceste articole.

213. În plus, Curtea a constatat deja lipsa căilor de atac eficiente și accesibile pentru cetățenii georgieni împotriva arestărilor, detențiilor și deciziilor de expulzare pe parcursul perioadei litigioase (paragrafele 151-158 de mai sus).

214. Ea consideră deci că a existat o încălcare a art. 13 din Convenție în conjuncție cu art. 5 § 1.

215. În ceea ce privește plângerea întemeiată pe art. 13 din Convenție în conjuncție cu art. 3, Curtea observă că în hotărârea sa pilot *Ananyev și Alții* citată mai sus, ea a constatat că la momentul faptelor, în sistemul legal rusesc nu exista niciun remediu eficient care putea fi utilizat pentru a pune capăt condițiilor de detenție inumane și degradante sau pentru a obține o redresare eficientă și suficientă în legătură cu o plângere cu privire la condițiile inadecvate de detenție (a se vedea *Ananyev și Alții*, citată mai sus, § 119).

216. Prin urmare, ea consideră că, sub acest aspect, prezenta cauză este similară și decide că a existat o încălcare a art. 13 din Convenție în conjuncție cu art.3.

VIII. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 14 DIN CONVENȚIE ÎN CONJUNCȚIE CU ARTICOLUL 4 DIN PROTOCOLUL Nr. 4 ȘI ARTICOLUL 5 §§ 1 și 4 ȘI ARTICOLUL 3 DIN CONVENȚIE

217. Guvernul reclamant invocă o încălcarea a art. 14 din Convenție în conjuncție cu art. 4 din Protocolul nr. 4 și art. 5 §§ 1 și 4 și art. 3 din Convenție. Art. 14 este formulat în felul următor:

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

A. Argumentele părților

218. Guvernul reclamant susține că arestările, detențiile și expulzările cetățenilor georgieni se fondau pe originea lor națională, și nu pe situația lor din punct de vedere al regulilor de imigrare în Federația Rusă. Potrivit lui, arestările au constituit o măsură de represalii îndreptată împotriva Georgiei, și nu a fost motivată de actele individuale ale victimelor. În plus, această afirmație este sprijinită de raportul HRW, potrivit căruia printre persoanele expulzate erau georgieni care își aveau reședința în mod legal în Federația Rusă, cum ar fi persoanele de origine georgiană cu cetățenie rusă, titularii permisului de reședință sau de muncă, titularii vizelor perfect valabile și a căror reședință fusese înregistrată, georgienii etnici - unii dintre care așteptau reînnoirea pașaportului sau a vizei - sau studenții înscriși în universitățile rusești.

219. Guvernul pârât, la rândul său, neagă toate afirmațiile referitoare la arestările, deținerile și expulzările cetățenilor georgieni fondate pe naționalitatea sau originea lor etnică. El reiterează ceea ce a mai afirmat în observațiile sale precedente, și anume că cetățenii georgieni au fost arestați, deținuți și expulzați în cadrul unei politici generale de luptă împotriva imigrării ilegale, întrucât aceștia nu își aveau reședința în mod legal în Federația Rusă (lipsa vizei, a permisului de ședere sau muncă, sau a certificatului de înregistrare - a se vedea paragraful 25 și paragrafele 115-116 de mai sus). În acest sens, audierea martorilor a demonstrat că procedura aplicată față de cetățenii georgieni era exact la fel ca și cea implementată față de alți cetățeni străini care comisese același tip de infracțiuni. Prin urmare, guvernul pârât consideră că afirmațiile guvernului reclamant cu privire la expulzarea pe parcursul perioadei litigioase a cetățenilor ruși de origine georgiană sunt nefondate.

B. Aprecierea Curții

220. Curtea consideră că, în circumstanțele speței, pretențiile guvernului reclamant în temeiul art. 14 din Convenție în conjuncție cu art. 4 din Protocolul nr. 4 și art. 5 §§ 1 și 4 din Convenție sunt aceleași, deși prezentate sub un unghi diferit, ca și acelea pe care ea le-a examinat deja în baza acestor două articole, și în privința cărora a constatat o încălcare. Respectiv, Curtea consideră că nu este necesar să se determine dacă în prezenta cauză a existat o încălcare a art. 14 în conjuncție cu aceste prevederi ca urmare a unui tratament discriminatoriu față de cetățenii georgieni.

221. Ea consideră, de asemenea, că nu este necesar să se determine dacă a existat o încălcarea a art. 14 din Convenție în conjuncție cu art. 3, de vreme ce caracterul inadecvat al condițiilor de detenție în închisorile rusești îi viza pe toți deținuții indiferent de naționalitatea acestora.

IX. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 18 DIN CONVENȚIE ÎN CONJUNCȚIE CU ARTICOLUL 4 DIN PROTOCOLUL NR. 4 ȘI ARTICOLUL 5 §§ 1 ȘI 4 ȘI ARTICOLUL 3 DIN CONVENȚIE

222. Guvernul reclamant invocă art. 18 din Convenție, care este formulat în felul următor:

„Restricțiile care, în termenii prezentei Convenții, sunt aduse respectivelor drepturi și libertăți, nu pot fi aplicate decât în scopul pentru care ele au fost prevăzute.”

223. Curtea reamintește că art. 18 nu are un rol independent și că nu poate fi aplicat decât în conjuncție cu alte articole din Convenție (a se vedea, *inter alia*, *Gusinskiy c. Rusiei*, nr. 70276/01, § 73, ECHR 2004-IV; *Mudayevy c. Rusiei*, nr. 33105/05, § 127, 8 aprilie 2010; *Lutsenko c. Ucrainei*, nr. 6492/11, § 105, 3 iulie 2012; și *Tymoshenko c. Ucrainei*, nr. 49872/11, § 294, 30 aprilie 2013).

224. Or, Curtea a constatat deja existența unei practici administrative contrară art. 4 din Protocolul nr. 4, precum și art. 5 § 1 și art. 3 din Convenție luat separat și a concluzionat că art. 5 § 4 a fost încălcat. Prin urmare, ea nu consideră că este necesară examinarea aceluiași chestiuni în temeiul art. 18 din Convenție.

X. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 1 DIN PROTOCOLUL Nr. 7

225. Guvernul pârât invocă art. 1 din Protocolul nr. 7, care prevede următoarele:

„ 1. Un străin care își are reședința în mod legal pe teritoriul unui stat nu poate fi expulzat decât în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii, iar el trebuie să poată:

(a.) să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale;

(b.) să ceară examinarea cazului său; și

(c.) să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.

2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragrafele articolului precedent atunci când expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională.”

A. Argumentele părților

226. Guvernul reclamant susține că o mare parte din cetățenii georgieni expulzați își aveau reședința pe teritoriul Federației Ruse și face trimitere la raportul HRW în acest sens.

227. Potrivit guvernului pârât, cu foarte mici excepții, toți cetățenii georgieni expulzați pe cale administrativă în urma unei proceduri judiciare își aveau reședința în mod ilegal pe teritoriul rus, întrucât actele lor nu erau în regulă. Respectiv, rezultă că art. 1 din Protocolul nr. 7, care nu se aplică decât în cazul persoanelor cu reședința legală pe teritoriul unui Stat, nu poate să se aplice în speță.

B. Aprecierea Curții

228. Curtea notează că art. 1 din Protocolul nr. 7 se referă expres la străinii cu „reședința legală pe teritoriul unui Stat”.

229. Or, având în vedere toate elementele de care dispune în cauza de față, Curtea consideră că nu s-a stabilit că, pe parcursul perioadei litigioase, au avut loc, de asemenea, arestări, detenții și expulzări ale cetățenilor georgieni cu reședința legală pe teritoriul Federației Ruse.

230. Prin urmare, Curtea consideră că pretenția invocată de guvernul reclamant în temeiul acestui articol nu este suficient de justificată și că elementele de probă de care dispune sunt insuficiente pentru a constata existența unei încălcări.

231. Respectiv nu a existat o încălcarea a art. 1 din Protocolul nr. 7.

XI. ASUPRA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI A ARTICOLULUI 8 DIN CONVENȚIE ȘI A ARTICOLELOR 1 ȘI 2 DIN PROTOCOLUL Nr. 1

232. Guvernul reclamant invocă art. 8 din Convenție, care prevede următoarele:

„ 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.”

233. El invocă, de asemenea, Protocolul nr. 1, ale cărui articole 1 și 2 prevăd următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare reglementării folosirii bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.”

„Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.”

A. Argumentele părților

234. În ceea ce privește pretinsa încălcare a art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul Nr. 1, Guvernul reclamant face trimitere la observațiile sale precedente din fața camerei.

El susține, în mod special, că deciziile individuale de expulzare nu au ținut cont de situația familială a persoanelor vizate, ceea ce a dus la separarea familiilor (în unele cazuri copii foarte mici au fost lăsați în grija lor) contrar cerințelor art. 8 din Convenție. În plus, divulgarea de către școli și universități a informațiilor cu privire la originea, situația familială și adresa elevilor georgieni nu era prevăzută de lege și a adus atingere drepturilor garantate de acest articol.

Prin urmare, modalitățile de arestare și detenție a cetățenilor georgieni i-ar fi făcut pe aceștia să-și abandoneze bunurile; măsurile de îndepărtare, precum și întreruperea comunicațiilor dintre Federația Rusă și Georgia nu le-a permis ulterior să întreprindă măsurile necesare pentru protejarea bunurilor lor, fapt care a dus la încălcarea art. 1 din Protocolul Nr. 1.

În fine, închiderea școlilor rusești în Georgia i-a privat pe elevii georgieni de orice acces la instruirea în limba rusă, ceea ce contravine art. 2 din Protocolul Nr. 1.

235. Guvernul pârât subliniază în acest sens că guvernul reclamant nu aduce nicio probă în sprijinul acestor afirmații.

Cât privește art. 8 din Convenție, guvernul pârât indică la primul punct că instanțelor rusești le-a fost foarte dificil să obțină informații cu privire la situația familială exactă a cetățenilor georgieni, și reamintește că nu există,

la drept vorbind, un drept la reunificare familială. La al doilea punct, el precizează că dacă asemenea cereri de colectare a informațiilor au fost formulate de către autoritățile rusești, funcționarii responsabil au fost ulterior sancționați în mod corespunzător.

Cât privește art. 1 din Protocolul Nr. 1, cetățenii georgieni nu au fost lipsiți de dreptul lor la proprietate și au avut posibilitatea să exercite orice acțiune legată de posedarea și administrarea bunurilor lor.

În fine, cât privește art. 2 din Protocolul Nr. 1, școlile rusești din Georgia se aflau sub direcția ministerului rus al Apărării și au fost închise în urma plecării militarilor ruși din Georgia.

B. Aprecierea Curții

236. Curtea consideră că plângerile invocate de guvernul reclamant în temeiul acestor articole nu sunt suficient de justificate și că elementele de probă de care dispune sunt insuficiente pentru a constata o încălcare.

237. Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 8 din Convenție și a art. 1 și art. 2 din Protocolul Nr. 1.

XII. ASUPRA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

238. Art. 41 din Convenție prevede următoarele:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

239. Guvernul reclamant roagă Curtea să-i „acorde o satisfacție echitabilă în virtutea articolului 41 din Convenție, și anume o indemnizație, o reparație și o *restitutio in integrum*, plus costurile și cheltuielile și orice altă compensație ce urmează să fie precizată, pentru toate daunele materiale și morale suportate de părțile lezate din cauza încălcărilor constatate, precum și a costurilor suportate în cadrul prezentei proceduri.” (paragraful 79 de mai sus).

240. Curtea consideră că problema aplicării art. 41 din Convenție nu este gata pentru a fi examinată.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că a fost încălcat art. 38 din Convenție;
2. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că în toamna anului 2006, în Federația Rusă a fost implementată o politică coordonată de arestare, detenție și expulzare a cetățenilor georgieni, care a constituit o practică administrativă în sensul jurisprudenței Convenției;
3. *Respinge*, cu șaisprezece voturi contra unu, excepția preliminară a guvernului pârât referitoare la neepuizarea căilor interne de recurs în acest sens;
4. *Hotărâște*, în unanimitate, că cererea guvernului reclamant a fost introdusă în termenul de șase luni prevăzut la art. 35 § 1 din Convenție;
5. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că expulzările cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză au constituit o practică administrativă, încălcând art. 4 din Protocolul Nr. 4;
6. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că arestările și detențiile cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză au constituit o practică administrativă, încălcând art. 5 § 1 din Convenție;
7. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că absența căilor de atac pentru cetățenii georgieni împotriva arestărilor, detențiilor și expulzărilor pe parcursul perioadei în cauză a constituit o încălcare a art. 5 § 4 din Convenție;
8. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că relele condiții de detenție a cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză au constituit o practică administrativă, încălcând art. 3 din Convenție;
9. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că nu este necesar să examineze restul observațiilor părților referitoare la condițiile de expulzare a cetățenilor georgieni pe parcursul perioadei în cauză în temeiul art. 3 din Convenție;
10. *Hotărâște*, cu treisprezece voturi contra patru, că a fost încălcat art. 13 din Convenție în conjuncție cu art. 5 § 1 din Convenție;

11. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că a fost încălcat art. 13 din Convenție în conjuncție cu art. 3 din Convenție;
12. *Hotărâște*, în unanimitate, că nu este necesar să examineze capetele de plângere ale guvernului reclamant întemeiate pe art. 13 din Convenție în conjuncție cu art. 4 din Protocolul Nr. 4 și cu art. 5 § 4 din Convenție;
13. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că nu este necesar să examineze capetele de plângere ale guvernului reclamant întemeiate pe art. 14 din Convenție în conjuncție cu art. 4 din Protocolul Nr. 4 și cu art. 5 §§ 1 și 4 și art. 3 din Convenție;
14. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că nu este necesar să examineze capetele de plângere ale guvernului reclamant întemeiate pe art. 18 din Convenție în conjuncție cu art. 4 din Protocolul Nr. 4 și cu art. 5 §§ 1 și 4 și art. 3 din Convenție;
15. *Hotărâște*, cu șaisprezece voturi contra unu, că nu a fost încălcat art. 1 din Protocolul Nr. 7;
16. *Hotărâște*, în unanimitate, că nu a fost încălcat art. 8 din Convenție și art. 1 și art. 2 din Protocolul Nr. 1;
17. *Hotărâște*, în unanimitate, că problema aplicării art. 41 din Convenție nu este gata pentru a fi examinată;
prin urmare,
 - a) rezervă această problemă în întregime;
 - b) invită guvernul reclamant și guvernul pârât să îi adreseze în scris, în termen de douăsprezece luni de la data notificării cu privire la prezenta hotărâre, observațiile lor cu privire la această problemă și, în special, să înștiințeze Curtea despre orice acord la care ar putea să ajungă;
 - c) rezervă procedura ulterioară și îi delegă președintelui Curții competența de a fixa același lucru în caz de necesitate.

Redactată în limbile franceză și engleză, apoi pronunțată în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului, Strasbourg, la 3 iulie 2012.

Michael O'Boyle
Grefier Adjunct

Josep Casadevall
Președinte

La prezenta hotărâre sunt anexate, conform art. 45 § 2 din Convenție și art. 74 § 2 din Regulament, următoarele opinii separate:

- (a) opinia parțial disidentă a judecătorului López Guerra împreună cu cea a judecătorilor Bratza și Kalaydjieva;
- (b) opinia parțial disidentă a judecătorului Tsotsoria;
- (c) opinia disidentă a judecătorului Dedov.

J.C.M.
M.O'B.

Opiniile separate nu sunt traduse, însă se regăsesc în limbile engleză și franceză în versiunile oficiale ale hotărârii, care pot fi consultate în baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2015.

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Prezenta traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă în niciun fel Curtea, care, de altfel, nu își asumă răspunderea pentru calitatea acesteia. Traducerea poate fi descărcată din baza de date HUDOC a Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din oricare altă bază de date în care Curtea a făcut această traducere disponibilă. Traducerea poate fi reprodusă în scop necomercial, condiția fiind ca titlul cauzei să fie citat în întregime, împreună cu referirea la dreptul de autor menționat anterior și la Fondul Fiduciar pentru Drepturile Omului. Dacă intenționați să folosiți vreun fragment din această traducere în scop comercial, vă rugăm să contactați publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/ European Court of Human Rights, 2015

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has share it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2015

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.